

The background of the entire page is a repeating pattern of dandelion seeds. Some seeds are shown as full heads, while others are depicted as individual seeds with long, thin stems, scattered across the white background.

JAG ÄR BARA EN PÅSE MED PENGAR

En rapport av Maskrosbarn om ungdomars
upplevelser av insatser från socialtjänsten

JAG ÄR BARA EN PÅSE MED PENGAR

En rapport av Maskrosbarn om ungdomars
upplevelser av insatser från socialtjänsten

Utgivare: Maskrosbarn
Med finansiering av Allmänna Arvsfonden
Grafisk form: Netha Veigas, Maskrosbarn
Foto tagna av ungdomar inom Maskrosbarn
Illustrationer: Blanca Waller
Tryckeri: Dixia Tryckeri, Solna 2016
www.maskrosbarn.org

*”Vad är det som kommer att hända
om jag visar att jag mår dåligt, jag är ju där för
att må bra. Kommer jag få stanna kvar
eller kommer jag bli flyttad?”*

Innehåll

Förord	8
Inledning	11
Kapitel 1	15
På riktigt betyda något för dig	17
Kapitel 2	25
För vems skull får barnen hjälp?	27
Kapitel 3	33
Från kaoset till lugnet	35
Kapitel 4	55
Makt över mitt eget liv	57
Kapitel 5	65
Är vi en bra förälder?	67
Kapitel 6	73
Kontakten med socialtjänsten	75
Slutord	85
Tack till!	91

Förord

Jag vill börja med att rikta ett innerligt TACK till var och en av er 103 ungdomar för era ord för era berättelser, för era värdefulla kunskaper.

Studien som jag har fått äran att skriva inledningen till hoppas jag blir 2016 års värdegrundsbok för reflekterande samtal inom socialtjänsten och dess sociala barn- och ungdomsvård.

I slutordet skriver Maskrosbarn ” Vi hoppas att du inte känner hopplöshet när du läser denna studie, men vi välkomnar känslor av frustration och ilska”. Jag kan intyga att läsningen ger hela känsloregistret, men det jag ändå vill uppehålla mig vid är min starka känsla av hopp som studien trots allt förmedlar till mig.

I mitt uppdrag som nationell samordnare inom den sociala barn och ungdomsvården, ingår 52 besök i kommuner ifrån norr till söder. Vid besöken har jag förmånen att träffa barn, unga och vårdnadshavare som har egen erfarenhet av den sociala barn- och ungdomsvården. Jag har tacksamt konstaterat engagemanget vilket bl.a. har visat sig genom att flera har tagit ledigt ifrån skolan eller arbetet för att bidra och berätta, för att det ska bli bättre, för att vi måste förändra nu! Vid kommunbesöken träffar jag också fackliga företrädare, medarbetare, chefer, politiker och det som ger mig hopp är att vi faktiskt vill detsamma som 103 ungdomar lyfter upp i studien!

Vi ska arbeta för en kunskapsbaserad och medskapande social barn- och ungdomsvård av god kvalitet som faktiskt är det skyddsnät som lagstiftaren föreskriver att det ska vara när ett barn, en ungdom lever i utsatthet och riskerar att fara illa. Vi ska också arbeta för att socialarbetaren, i mötet med barn och unga ska få förutsättningar att förmedla stolthet för det arbete man utför, det har betydelse. Vi har en bit att gå, men en gemensam vilja som grund ger styrka i förändringsarbetet för en social barn- och ungdomsvård som lyssnar och bjuder in till delaktighet, ärligt och på riktigt.

I studien konstaterar Maskrosbarn; ”Ungdomarna, och alla vi människor, önskar att bli villkorslöst älskade för dem vi är. Många ungdomar som vi träffar har bara relationer till vuxna som får betalt för att vara med dem. Relationer som är villkorade och där vuxna har fått lära sig att hålla distans, att inte bli för känslomässigt engagerad eller vara personlig. Vi undrar vad gör det med en människa”? Citatet visar att studien behöver läsas av alla som möter barn och unga!

Med hjälp av ovanstående citat vill jag avsluta min inledning med ett varmt tack till Maskrosbarn för ert arbete, era kunskaper och ert engagemang. Ni ger med hjälp av era kontakter med barn och unga ovärderlig hjälp i strävan för en social barn- och ungdomsvård som utgår från barnets och ungdomens perspektiv.

Kristianstad 2015-12-18

Cecilia Grefve

Nationell samordnare för den sociala barn-och ungdomsvården

A photograph showing two hands resting on a dark, textured asphalt surface. The hand on the left belongs to a child wearing a dark blue jacket with white and dark blue striped cuffs. The hand on the right belongs to an adult wearing a white shirt cuff and a dark jacket. In the bottom left corner, a small cluster of green dandelions with yellow flowers grows from the asphalt. The word "Inledning" is written in a white, serif font across the middle of the image.

Inledning

Inledning

Maskrosbarn är en barnrättsorganisation som sedan 2005 har bedrivit stöd-
arbete för ungdomar som har föräldrar som har ett missbruk eller mår psy-
kiskt dåligt, samt fört fram barns perspektiv gentemot myndigheter och
beslutsfattare.

Projektet ”Jag är bara en påse med pengar” är en intervjustudie med
ungdomar om deras upplevelser av insatser från socialtjänsten. Projektet
är treårigt, där denna studie är resultatet av det första året, och drivs med
medel från Allmänna Arvsfonden.

Varför en studie om ungdomars upplevelser av insatser från socialtjänsten?

Mer än hälften av ungdomarna som vi möter på Maskrosbarn har kontakt
med och insatser från socialtjänsten. Inom vårt stödarbete lyssnar vi på
många ungdomars tankar och känslor kring deras erfarenheter och upp-
levelser deras insatserna. Med denna studie ”Jag är bara en påse med pengar”
vill vi fördjupa oss i ungdomarnas upplevelser av det faktiska stödet; in-
satserna som de har fått från socialtjänsten. Under 2012 genomförde vi
projektet ”Frågar man inget – får man inget veta”, en studie om 50 ungdo-
mars upplevelser av deras möte med myndigheter och den är föregångare
till denna studie.

Många av insatserna som vi idag erbjuder barn inom socialtjänstens
regi har varit desamma sedan tidigt 80-tal. Enligt oss har insatserna sällan
ifrågasatts, utvärderats eller utvecklats. Vi är många som känner att vissa
insatser inte fungerar som de borde och inte ger önskad effekt. Vi är också
många som är verkligt oroade för vad barn har för upplevelser i dagens sociala
barn- och ungdomsvård. Vi försöker genom denna studie ge en grupp barn,
som vanligtvis sällan hörs eller tillfrågas, möjlighet att berätta för oss vuxna hur
deras upplevelser ser ut. Vi vuxna måste respektera deras subjektiva upplevel-
ser, tankar och känslor och använda oss av deras erfarenheter i vårt arbete
att forma framtidens socialtjänst.

I denna studie har vi framförallt valt att lyfta det som ungdomarna inte
tycker fungerar och där de tycker att förändringar måste till. I arbetet med
studien har vi både pratat med ungdomar som är uteslutande positiva och
som beskriver att de har fått ovärderligt stöd från socialtjänsten, men också
pratat med ungdomar som har upplevt mycket svåra saker som stor om-

sorgssvikt eller att de har blivit utsatta för brott under sin insats. Ungdomar som helt har tappat tron på socialtjänsten och vuxenvärlden. Om deras upplevelser har varit nutida har vi gått vidare med ungdomarnas berättelser genom orosanmälningar till deras socialkontor. Vår erfarenhet säger oss att ingen av grupperna ovan är helt representativa för ett större urval av ungdomar. Vi har valt att lägga fokus vid de upplevelser som majoriteten av de ungdomar vi har pratat med inom ramen för denna studie har. Ungdomarna i denna studie har både upplevelser av insatser enligt SOL och LVU.

Det finns ett stort behov hos många vuxna som arbetar med denna grupp barn och ungdomar att ta reda på vad de inte tycker fungerar. När den kartläggningen är gjord behöver vi fokusera på vad som fungerar bra och vad som behöver förändras. I arbetet med denna studie har vi sett problem som behöver åtgärdas och strukturer som behöver förändras omgående. Vi ser också vissa områden som behöver vara ett långsiktigt och strategiskt förändringsarbete inom socialtjänsten för att göra barn mer delaktiga i deras eget liv. Inom Maskrosbarn arbetar vi kontinuerligt med att utveckla och ta fram nya insatser och kunskapsstöd genom processer där ungdomar är delaktiga, vi samarbetar med socialkontor runt om i landet där vi erbjuder direkta stödinsatser och kompetensutveckling för personalgrupper. Inom ramen för detta projekt kommer vi under 2016, tillsammans med de ungdomar som vi möter, utveckla fler insatser som bygger på resultatet i denna studie.

Denna studie vänder sig framförallt till dig som arbetar med barn och ungdomar inom socialtjänsten men även till dig som av andra skäl är intresserade av resultatet.

Så här har vi genomfört studien

Ungdomarna som har tillfrågats om att vara med i studien är alla medlemmar i Maskrosbarn, de är mellan 13 och 19 år, bor i hela Sverige och har föräldrar som har ett missbruk eller mår psykiskt dåligt. Totalt har 103 ungdomar deltagit i studien och sex personal på Maskrosbarn har varit involverade i projektet.

Insamlingen av data

Insamlingen av data har skett på tre sätt. Enkätintervjuer skickades ut till alla ungdomar inom organisationen. Svaren är anonyma och kodades endast i ålder. Ungdomarna fick svara på frågor i skala från 1–7 samt skriva öppna svar. Frågorna fokuserade på insatserna; kontaktperson, kontaktfamilj,

familjebehandling, jourhem, familjehem och stödboende. Djupintervjuer i grupp genomfördes med två grupper med totalt 12 ungdomar som träffades under två heldagar. Intervjuerna gjordes i grupp om tre ungdomar och en intervjuare. Alla ungdomar har eller har haft olika insatser från socialtjänsten. Parallellt med gruppintervjuerna fick ungdomarna fotografera olika känslor som de har haft under insatserna. De bilderna kan ni se i mitten av denna studie. Referensgrupp med sju äldre ungdomar 17–19 år har träffats under två helger. Alla sju ungdomar i denna grupp har varit eller är placerade i familjehem. De flesta av ungdomarna blev placerade för första gången under deras tonår. Under helgerna blandades intervjuer med mer skapande uppgifter.

Allt börjar med en bra utredning

I studien fokuserar vi på insatser och ungdomars upplevelser av dem och har därav valt att inte ta upp utredningsprocesserna som alla ungdomar har gått igenom. Ungdomarna lyfter dock, oavsett tema för frågor, hur oerhört viktigt det är med en bra utredning. Detta för att kunna kartlägga deras behov och snabbare träffa rätt i insatser. Många av de tillfrågade ungdomarna tycker inte att de har fått förutsättningar att bli lyssnade på, tagna på allvar eller gjorts delaktiga under utredningsprocessen. Ett bra bemötande och att få tid att skapa relation med socialsekreterarna som gör utredningen är en förutsättning för att ungdomarna ska känna sig trygga.

Maskrosbarns tidigare rapport "Frågar man inget – får man inget veta" fokuserar på bemötande, delaktighet och hur ungdomarna tycker att de praktiska mötena på socialtjänsten ska gå till. Om du är intresserad av detta rekommenderar vi dig att ladda ner den via vår hemsida www.maskrosbarn.org

Uppdelning

Studien är uppdelad i sex teman som utgår från ungdomarnas tankar och känslor. Vi har valt att presentera resultatet på detta sätt, istället för att göra en genomgång av deras upplevelser insats per insats. Många av deras erfarenheter återkommer och flyter in i varandra oavsett vilken insats som de berättar om. En majoritet av de tillfrågade ungdomarna har haft flera olika insatser och en del av ungdomarna har haft alla insatser som fokuserats på i studien. I inledningen av varje kapitel ger vi en sammanfattning och beskriver vilka insatser som kapitlet framförallt omfattar, men känslorna går alltså igen nästan oavsett vilken insats vi berör. Vi hoppas att detta kan ge dig som läsare en djupare förståelse för de känslor, upplevelser, beteenden och yttre omständigheter som ungdomarna går igenom när de deltar i insatser från socialtjänsten. Varje kapitel börjar med en bild med ett citat från en ungdom.

A black and white photograph of a person's hands holding a rectangular sign. The sign has a white background and a black border. The text on the sign is in a bold, black, serif font. The background of the image, behind the sign, features a pattern of thin, black, wavy lines that resemble stylized grass or reeds. The person holding the sign is wearing a light-colored, short-sleeved shirt.

**NÅN GÅNG
SKA MAN VÄL
FÅ UPPLEVA
DEN DÄR
FINA FAMILJEN**

På riktigt betyda något för dig

Ungdomarna i studien;

Känner sig ensamma

Svikna av vuxna

Vet vad socialtjänsten betalar för dem

Har ingen att prata med

Vill inte vara en börda

I detta avsnitt fokuserar vi på ungdomarnas önskan att få skapa genuina relationer med vuxna kring dem, där kontaktperson och andra individuella stödkontakter står i fokus. Vi tar också upp ungdomarnas upplevelse av att inte tillhöra en familj, att känna sig som en börda och att veta vad de kostar vid en jour- eller familjehemsplacering.

Någon som bryr sig på riktigt

Alla ungdomar som vi har pratat med inför denna studie har tagit upp att en av de viktigaste sakerna för dem är en genuin och varaktig relation till en vuxen. En vuxen som bryr sig på riktigt och som visar omtanke, värme och kärlek står högst upp på ungdomarnas önskelista. Oavsett vilken insats de pratar om så börjar och slutar diskussionen nästan alltid med att ungdomarna lyfter upp vikten av att ha en ärlig relation till en vuxen. Om detta kommer till stånd spelar övrig kvalitet på insatsen mindre roll. En ungdom säger så här om sin kontaktperson;

”För första gången hade jag hittat någon som var genuin och god mot mig”

Ungdomarna särskiljer de vuxna som de möter i familjehemmen, jourfamiljen, kontaktfamiljen eller kontaktpersonen ifrån andra, professionella kontakter som de har. En ungdom säger;

*”Det är väldigt viktigt att få den här genuina kärleken,
visst man kan få en kram av sin skolkurator men den är ju aldrig äkta”*

Många ungdomar beskriver samma sak som ungdomen i citatet ovan, att den genuina kärleken i en relation är svårt att få från ex. skolkuratorn. Ungdomarna tar också upp att intentionen med kontakten måste vara långsiktig. De vill kunna lita på att relationen kommer att vara över tid, att den vuxna kommer att finnas kvar för dem.

*"När man bestämmer sig för att bli familjehem
så måste man bestämma sig för att man kommer att
finnas för den personen resten av hens liv."*

Ungdomarna berättar för oss att de värden som de letar efter i vuxenrelationen många gånger är det tomrum som deras föräldrar inte kan fylla. De har sällan en stark vuxenrelation till någon i deras nätverk. Ett genuint intresse tror ungdomarna är svårt att lära ut, det måste 'klicka' även i vuxen/barn relation. De vill bli omtyckta, omhändertagna och få vara barn i en stabil relation till en vuxen. Att som vuxen visa att man verkligen bryr sig om ungdomen märker ungdomarna genom att personen gör saker även fast den inte måste. Det kan vara små saker, som att skicka ett uppmuntrande sms, att komma ihåg viktiga datum eller träffas utanför sin arbetstid. Två ungdomar beskriver det så här;

*"Har man ett genuint intresse för barnet blir det kanske
mer automatiskt att man vill gå på barnets fotboll eller teater. Om man
har det och faktiskt vill något då kommer man dit automatiskt.
Det kan inte läras ut att 'du ska vara där'."*

*"Jag hade ju inte mina föräldrar på det sättet så då var det
skönt att ha min kontaktperson. Att hon kunde fylla den, inte rollen,
men det där vuxna stödet man behövde liksom, och behöver."*

Någon att prata med

De flesta av ungdomarna som vi har pratat med beskriver att de har ett stort behov av att få möjlighet att söka stöd i vuxna och i professionella kontakter. Behovet handlar både om stöd i vardagliga problem, men även en möjlighet att få bearbeta tankar, känslor och minnen. Personens tillgänglighet är något som många ungdomar återkommer till. En ungdom säger;

*"Ens kompisar kan ju prata med sina föräldrar om
allting, såklart att man själv hade velat ha en sån person som
man kan ringa när som helst, som kan ge råd osv."*

Många ungdomar delar en känsla av att personen som ska ge stöd 'går att ringa när som helst' vilket står i kontrast till hur de upplever sina vuxenrelationer idag, där deras relationer med professionella vuxna är schemalagda och har mycket tydliga gränser. Relationen är oerhört viktig för ungdomarna, men det är svårt för dem att själva etablera en relation eller be om

hjälp när de behöver den. Många ungdomars tidigare erfarenhet av att ha blivit sviken av flera vuxna, gör att de är rädda för att bli avvisade i den nya kontakten.

Flera av ungdomarna berättar för oss att vissa av deras jour- eller familjehemsföräldrar har sagt till dem att de inte heller vågar eller vill skapa relationer på grund av eventuella uppbrott. Detta skapar såklart en ännu större rädsla hos ungdomarna att investera i en relation. En ungdom säger;

"Mitt familjehem har sagt att de tycker att det är jobbigt att bli för nära med den placerade för att de inte vet hur länge man kommer att vara placerad."

Ett annat perspektiv som är viktigt att lyfta är den långsiktiga relationen med jour- eller familjehem som en del ungdomar berättar för oss att de har med jour- eller familjehemsföräldrar långt efter att deras placering har upphört, just på grund av att de har fått en nära relation. En relation där jour- eller familjehemsföräldern vill ha kontakt och vara ett stöd, även om det inte längre ingår i deras uppdrag. När ungdomarna berättar om de vuxna så finns det en väldigt värme i deras berättelser. Jour- eller familjehemsföräldern har faktiskt själva valt, inte fått i uppdrag att ha kontakt med ungdomen. Bara för att ungdomen inte längre bor kvar i placeringen betyder inte det att relationen måste upphöra. En ungdom berättar;

"Petra, mamman i jourhemmet som jag bodde i när jag var yngre, är fortfarande den första jag ringer när jag är ledsen eller behöver råd. Vi träffas också fortfarande, även fast det var jättelänge sen jag var placerad hos henne."

Att vara en börda

I relation till jour- eller familjehemsföräldrar använder många ungdomar ordet börda när de beskriver sin oro över hur de uppfattas av de vuxna. Att vara i vägen och uppfattas som en börda är en av deras största orosmoment, framförallt är de rädda för att bli bortvalda om familjehemmet tycker att de är för jobbiga. Många ungdomar beskriver att de balanserar på en tunn lina, där de upplever att de behöver göra rätt, för att minska sin egen oro av att behöva bryta upp ifrån familjehemmet. En ungdom beskriver;

"Man vill ju inte känna att man tränger sig på för länge, jag har i alla fall känt att jag är en börda."

Många av ungdomarna beskriver att de därför gör många saker som de aldrig skulle ha gjort i sin biologiska familj. De försöker på olika sätt avlasta familjehemmet och minska sin närvaro i familjehemmet. En ungdom säger;

"Jag vill inte vara en börda, jag har alltid känt att jag är en börda så jag köper allt själv. Tandkräm, schampoo och sånt."

Ungdomarna vill och tycker att de borde bli behandlade på samma sätt som om de hade varit familjens biologiska barn. Många av ungdomarna som vi har pratat med tyngs oerhört av en känsla av att trippa på tå och anpassa sig för att inte vara till för mycket besvär.

"Om man har gått med på att ta emot oss är vi inte en börda. Jag tycker att de ska behandla oss som att man vore deras egna."

Ungdomarna pratar också mycket om att de inte vet vad de själva har rätt att ställa för krav, eller vad de kan förvänta sig av familjehemmet. De är rädda för att klaga och upplever att socialtjänsten många gånger uttrycker att de ska vara nöjda med det som de har fått. En ungdom beskriver det så här;

"Jag kände att soc använde det som ett hot om jag klagade. 'Om du inte är nöjd kan du flytta hem till mamma.' Det var flera gånger som de sa så."

Att känna sig som hemma

Att som ungdom känna en hemkänsla i det familjehem som de bor i är en central del för att känna tillhörighet. Men många av ungdomarna som vi har pratat med i denna studie, även de som i övrigt har positiva upplevelser av sina placeringar, har mycket svårt att känna sig som hemma i deras placering. Att känna sig som hemma är en helt subjektiv upplevelse, som betyder olika saker för oss alla, men ungdomarna beskriver för oss att det handlar om att uppleva trygghet, förutsägbarhet, jämlikhet och medbestämmande. Många gånger är deras beskrivning av hemkänsla tvärt emot det som de tidigare har upplevt tillsammans med sina biologiska föräldrar. En ungdom säger;

"Det känns inte riktigt som en familj, du vet, familjekänsla."

Hemkänsla kan också vara saker i vardagen. En nyckel kan av vuxna uppfattas som en praktisk sak som gör att det går att öppna ytterdörren, men för många ungdomar är en hemnyckel till familjen där de är placerade ett tecken på respekt, kärlek och tillit. En nyckel kan vara hemkänsla. Många av ungdomarna beskriver för oss att de får vänta mycket länge innan de blir betrodda med en hemnyckel, andra får aldrig en egen nyckel till deras nya hem. En av dem säger;

”Jag fick inte vara ensam i huset och då fanns det inte heller någon anledning att ha en nyckel tyckte hon”

Många ungdomar beskriver att de upplever att de är gäster, snarare än familjemedlemmar. Flera av dem använder ordet inneboende men där någon annan betalar hyran, vilket inte alls är känslan som ett jour- eller familjehem ska skapa och då dessa placeringar rör barn tycker vi att det är en synnerligen allvarlig känsla. Att känna sig som en gäst hänger ihop med att inte uppleva hemkänsla. Detta ställer till med stora problem i deras vardagsliv där de upplever att de inte har samma rättigheter som övriga familjemedlemmar, eftersom de bara är på besök. En ungdom beskriver det så här;

”Jag kan gå i kylskåpet när ingen är hemma för då märks det ju inte. Men jag tycker inte om att göra det när de är hemma, för då känns det som att jag tar från dem.”

Problematiken kring när och hur ungdomarna kan gå i kylskåpet återkommer i många av våra intervjuer. En del ungdomar berättar att de köper hem egna matvaror, trots att ingen har sagt åt dem att göra det, eftersom de inte vill 'ta i från' familjehemmet. Många ungdomar säger att de aldrig tar någonting från skafferier eller kylskåp, även om de har bott i familjehemmet under flera år. De är mycket undrande inför att deras familjehemsföräldrar inte har tagit upp detta med dem och vet inte alls hur de ska förhålla sig till detta på ett bra sätt. De vågar inte heller själva ta upp detta med sina familjehemsföräldrar för att få klarhet i hur de ska göra.

Andra exempel som rör känslan av att vara en gäst i familjen, som ungdomarna har tagit upp med oss är att många av dem inte får följa med deras familjehem på semestrar. Detta tror ungdomarna både kan bero på att familjehemmet inte vill betala för dem men även att de behöver 'semester' från ungdomen. Många ungdomar beskriver också att de alltid betalar för sig själva när familjen går ut och äter, går på bio eller gör andra aktiviteter.

Vissa av dem har fått det berättat för sig att de ska betala själva, andra har alltid betalat och aldrig fört en dialog med familjehemmet om det förväntas att de ska betala eller inte. I rädslan att 'göra fel' betalar många ungdomar det mesta för sig själva, eller väljer att avstå om de blir erbjudna att få saker. Detta skapar en ekonomisk oro hos en del ungdomar, då deras eget studiebidrag inte räcker till att göra samma saker som deras jämnåriga kompisar har möjlighet till. Dessa erfarenheter delas inte av alla ungdomar som vi har pratat med, men en skrämmande stor del.

Jag är bara en påse med pengar

Det som vi ser som den mest allvarliga konsekvensen av den ekonomiska aspekten av att vara placerad är att nästan alla ungdomar som vi har pratat med vet om vad deras placering kostar socialtjänsten och vad familjehemmet tjänar på att de bor hos dem. De har full koll på vad som är arvodesdelen och omkostnadsdelen av familjehemmets ersättning. Ungdomarna tror sig veta att ersättningen baseras på hur 'jobbig' ungdomen upplevs; desto större ersättning, desto jobbigare tycker vuxna att de är. Många av ungdomarna beskriver att de har varit placerade i jour- och familjehem med vetskapen om att de enbart ses som en inkomst av familjen. Det talas även mycket om pengar och kostnader, både inom familjehemmet och i kontakten med socialtjänsten. Flera ungdomar har suttit med i möten med socialtjänsten där familjehemmet och socialtjänsten har förhandlat om hur stort arvodet ska vara för den ungdomen. Flera av ungdomarna beskriver att de är handelsvaror som vandrar runt i systemet. Vissa av dem får aldrig bo i en familj där de får känna hemkänsla, där ersättningen inte är den främsta orsaken till att familjen väljer att ta emot ett barn. Namnet för denna studie är "Jag är bara en påse med pengar" och är ett citat från en ungdom, där hen beskrev sin upplevelse av att flytta runt mellan olika jourhem. Vi tycker att det är oerhört allvarligt att ungdomar har denna upplevelse.

Ungdomarnas vetskap om ekonomin sätter upp höga murar för ungdomen, både i relation till socialtjänsten och i relationsskapandet i den nya familjen. Många ungdomar beskriver att de försöker räkna ut och genomskåda varför just denna familj valde att bli jour- eller familjehem, om de har goda intentioner eller inte. Ungdomarna gör alltså ett eget utredningsarbete för att ta reda på om jour- eller familjehemmet tar sig an dem som uppdrag av rätt orsaker eller ej. Diskussionen och problematiken kring att

privatpersoner enbart tar uppdrag från socialtjänsten för ekonomisk vinning är något som sedan vuxna, även socialtjänsten, har oerhört svårt att ta till sig. Då vi gärna vill tro att jour- och familjehem har goda och mänskliga avsikter med att ta emot barn och ungdomar. Ungdomarna är också medvetna om att jour- och familjehem är en 'marknad' där utbudet är mindre än efterfrågan och att priserna då kan trissas upp. En ungdom säger;

"Familjehemsmanman gick igenom en skilsmässa, fick advokatkostnader och skulle renovera sitt kök. Det var därför jag bodde där. Så jag var liksom en inkomst bara."

Vi konstaterar!

Ungdomarna, och alla vi människor, önskar att bli villkorslöst älskade för dem vi är. Många ungdomar som vi träffar har bara relationer till vuxna som får betalt för att vara med dem. Relationer som är villkorade och där den vuxne har fått lära sig att hålla distans, att inte bli för känslomässigt engagerad eller vara personlig. Vi undrar, vad gör det med en människa? För oss är det en självklarhet att ungdomarna känner sig oönskade och får mycket svårt att skapa fungerande relationer även i framtiden, i deras vuxenliv. Vad gör det med familjehemmet eller kontaktpersonen? Där ungdomarna upplever att även de lever med balansgången huruvida de ska våga skapa en riktig relation eller inte. De påverkas självklart också av att relationerna är oförutsägbara och när som helst kan brytas. Vad gör det med relationen mellan barn och vuxen? När båda parter håller distans till varandra, i rädsla för att bli ledsna om relationen inte skulle bli långsiktig. Vi på Maskrosbarn vet att vuxna bryr sig, tycker om och känner mycket mer för barn än de vågar visa, än de får visa. Det är inte oprofessionellt att behålla relationer till barn, även om insatsen är avslutad.

Socialt arbete är idag en marknad där privatpersoner och företag kan sätta prislappen på ett barn. Vad gör det med ett barn att sitta med kring förhandlingsbordet mellan vuxna som ska bli deras trygga plats och socialtjänsten? Där ett pris ska sättas, som beror på om de har några diagnoser, speciella behov eller hur 'jobbiga' och krävande de uppfattas av vuxna. Vi tycker självklart att jour- och familjehem ska få betalt för sina uppdrag, men barn ska aldrig sitta med i samtal som rör arvode och omkostnader. Vad gör det med relationen mellan familjehemmet och barnet? Vi tycker att det är orimligt att prata om barn, som på grund av deras föräldrars

sjukdomar inte kan bo kvar hemma, som kostnader och intäkter. Om det är något som är en kostnad, så är det väl föräldrarnas sjukdom som ger samhället ökade kostnader, och inte barnet?

Att ha en genuin, riktig relation till en vuxen är en av de största skyddsfaktorerna för ett barn som lever i en utsatt situation. Hur ska vi anpassa våra samhällsinsatser för att kunna möta det behovet hos barn? Ungdomarna beskriver att de vill kunna 'ringa när som helst' och få villkorslöst stöd av någon som verkligen bryr sig om dem. Om barn idag har den relationen med en vuxen utanför deras familj eller släkt är det ofta en lyckoträff helt utan systematik. Vi tycker inte att det kan vara så, att barn som inte växer upp med ett starkt nätverk sällan kan erbjudas relationer som täcker deras behov. Vi måste skapa fler forum där barn kan få stöd och relationer till vuxna, vuxna som i relation till barnet inte är i en yrkesroll.

A person's hands are visible holding a rectangular sign. The sign has a white center with a black border and a decorative border of small black hearts. The text on the sign is in a bold, black, serif font. The background of the image is a light gray.

**DOM SA ATT PAPPA
BEHÖVDE
EN PAUS
FRÅN MIG**

För vems skull får barnen hjälp?

Ungdomarna i studien;

Får inte stöd för deras egen skull

Orkar inte reparera relationen till deras föräldrar

Tror att de har ansvar för föräldrarnas sjukdom och tillfrisknande

Ser allians mellan socialtjänst och föräldrar

I detta avsnitt fokuserar vi på ungdomarnas upplevelser av att inte få insatser för sin egen skull, där familjebehandling och kontaktfamilj är i fokus. Ungdomarna reflekterar också kring att insatser sätts in för sent i ett barns liv.

Familjebehandling

En majoritet av ungdomarna vi har pratat med har någon gång genomgått insatsen familjeterapi eller familjebehandling med sina föräldrar, flera av dem har haft insatsen flera gånger. Många ungdomar har väldigt diffusa bilder av vad syftet med insatsen var och vilket resultat som skulle uppnås. Vi ställde tre frågor till ungdomarna som har haft familjebehandling.

1. Förstod du varför ni fick insatsen? 38% av ungdomarna svarade att de inte förstod varför familjen fick insatsen. En ungdom säger;

"Det var väl bra för mig också men det var mest för mammas skull, jag fick inte ut jättemycket av det och jag förstod inte varför."

2. Tycker du att socialtjänsten lyssnade på dig när de planerade för insatsen? 71% av ungdomarna svarade att de inte tycker att socialtjänsten lyssnade på dem när insatsen planerades. En ungdom beskriver sitt behov;

"Jag ville inte att mamma ska vara helt ärlig mot mig, jag ville inte ha total insyn i hennes känsloliv, det är inte det jag behöver."

3. Fick du det stöd och hjälp som du behövde av insatsen? 75% av ungdomarna svarade att de inte fick det stöd och hjälp som de behövde av insatsen. Två ungdomar säger;

"I vårt fall avslutades det bara, vi hade ingen aning om vart de tog vägen. Sen i efterhand när vi har pratat med dem så sa dom att de inte kunde hjälpa vår familj för dom märkte att pappa bara skärpte sig för att de var där. Så det var lite tråkigt."

"Jag tyckte att mötena var jätteenödiga. Vi svarade alltid samma sak. Mamma lovade alltid att hon skulle sluta dricka, sen gick vi därifrån och det gav ingenting."

Familjebehandling är ofta den första insatsen som ungdomarna berättar att familjen har fått. Inför insatsen har ungdomarna ofta stora förhoppningar om att insatsen ska hjälpa familjen och få föräldern att inse att den är sjuk och välja att ta emot hjälp. Många av ungdomarna beskriver att det blev en viss förändring i familjen under den tiden som familjebehandlingen pågick, detta för att föräldrarna 'skärpte till sig' under insatsen. Framförallt i rädsla för att tyngre insatser skulle sättas in i familjen om föräldern inte verkade samarbetsvillig och motiverad, ex. behandlingshem eller att barnen skulle bli placerade. Men ungdomarna säger att förändringen var mycket kortvarig och att allt blev 'som vanligt' direkt när insatsen slutade. En ungdom säger;

"När vi var där så skötte sig pappa bra och mamma med, men så fort det slutade så blev det liksom kaos igen. Då fanns det ingen press eller övervakning, de kunde göra som de ville"

Ungdomarna beskriver också att insatsen är för deras föräldrars skull och på deras villkor. De beskriver att de har svårt att göra sin röst eller sitt perspektiv hört, att föräldrarna får tolkningsföreträde och enligt ungdomarna ljuger om familjens problem. Många av dem känner sig inte lyssnade på eller respekterade av behandlaren som genomför insatsen.

"Det var tvingat och kändes som ett måste, alla sa motsatsen till det som jag sa och de trodde bara på de andra."

Många av ungdomarna som vi har pratat med är mycket kritiska till att insatsen överhuvudtaget sattes in i deras familjer. De reflekterar kring att familjens problematik blir bagatelliserad, att insatsen blir ett 'spel för galleriet' eftersom behandlingen ofta kretsar kring att få vardagen att fungera och kommunikation mellan familjemedlemmar. De menar att de verkliga orsakerna till problemen sällan lyfts; missbruket eller den psykiska sjukdomen, på grund av att föräldern inte är motiverad till att söka hjälp för sin sjukdom. Ungdomarna tar flera gånger upp frågan om det ens är möjligt att ge insatsen till familjer med deras problematik; gör det någon reell skillnad och långsiktig effekt för familjen, undrar de. Ungdomarna tänker att insatsen säkert är bra för andra familjer, som har andra typer av problem.

Ungdomarna uttrycker också att insatsen lägger skuld och ansvar på dem som barn både under behandlingstiden, men även efter insatsens slut. Om insatsen avslutas utan förändring i familjen lägger många av ungdomarna skuld på sig själva, att de har misslyckats med att hjälpa sina föräldrar. Ungdomarna beskriver också att de förväntas att gång på gång vara delaktiga i att 'reparera' relationerna inom familjen. De säger att de är trötta på att ständigt behöva ta ansvar för relationerna mellan dem och sina föräldrar. Det är jobbigt att hoppas att relationerna ska förbättras och sedan bli besviken när det inte blir så.

Kontaktfamilj

En majoritet av ungdomarna i studien har haft insatsen kontaktfamilj, eller stödfamilj som de ofta kallar insatsen, någon gång under sin barndom eller tonårstid. Av de ungdomar som har haft insatsen kontaktfamilj har de allra flesta fått insatsen beviljad när de var yngre barn. Vissa av dem har haft insatsen upp i tonåren, andra enbart när de var yngre. Ytterst få har fått insatsen beviljad i sina tonår trots att de har diskuterat insatsen med socialtjänsten, med hänvisning till att insatsen sällan beviljas till tonåringar. Vi upplever att kontaktfamilj är den insatsen som ungdomarna generellt sett är mest positiva till, om insatsen har satts in i ett skede där den är tillräcklig för ungdomens behov. Ungdomarna förstår inte varför insatsen inte beviljas i högre grad till tonåringar. Många ungdomar beskriver att det kan vara ovärderligt att få komma bort ibland och få en paus, en semester, från sin hemsituation. Att de i kontaktfamiljen ofta får uppleva hur en 'normal' familj fungerar. De får påfyllnad av kärlek och omtanke som gör att det blir lättare för dem att hantera sin hemsituation. En del ungdomar beskriver att kontaktfamiljen har blivit viktiga vuxna för dem och att de kan ringa dem och be om att få komma dit, om det är alltför jobbigt hemma, även om detta ligger utanför kontaktfamiljens schema. En ungdom säger;

"Det var jätteskönt att komma iväg och bara få vara i en riktig familj."

Många av ungdomarna beskriver att insatsen har presenterats på fel sätt av socialtjänsten. Många ungdomar har fått höra att insatsen beviljas för att den ska avlasta deras föräldrar, att mamma eller pappa behöver en helg ibland utan dem. Detta skapar stora problem för ungdomarna som direkt känner skuld för situationen, att det är deras beteenden som gör att mamma

eller pappa inte orkar ta hand om dem, dricker för mycket eller mår dåligt. En ungdom säger;

*"Varför kan jag inte vara hemma?
Då sa de att pappa behövde en paus ifrån mig."*

Vissa ungdomar har också fått sin förfrågan om kontaktfamilj nekad med argument om att föräldrarna kommer att må ännu sämre om ungdomen inte är hemma och tar hand om dem. En ungdom säger;

*"Socialtjänsten berättade för mig att jag inte
borde vara i kontaktfamilj, att mamma skulle dricka
ännu mer om jag inte var hemma."*

Behovet är mycket större än insatsen

Många ungdomar beskriver för oss att de öppna insatserna som de får beviljade sällan fyller deras behov av stöd. Ungdomarna beskriver att insatserna, oavsett om de är öppna eller placeringar, sätts in alldeles för sent i deras liv. Många ungdomar berättar att de har haft kontaktfamiljer när de själva har upplevt att de borde flyttas till familjehem istället. De säger för oss att en kontaktfamilj hade kunnat ha räckt tidigare i deras liv, men att det då inte var aktuellt med någon insats alls. Två ungdomar beskriver;

*"På söndagarna när vi skulle åka hem
igen ville vi verkligen inte det, jag ville bara
stanna i kontaktfamiljen. Jag mådde
jättedåligt när jag kom hem"*

*"Jag hade det väldigt dåligt där jag bodde, jag
trivdes inte, behövde flytta därifrån. Men det blev bara en
kontaktfamilj för soc hittade inga familjehem."*

Många av ungdomarna har haft flera olika öppna insatser under många år innan de har blivit placerade eller fått mer intensiva insatser. Ungdomarna beskriver att de själva måste ha fått beteendeproblem eller stor psykisk ohälsa innan socialtjänsten 'satsar' på dem. Många av dem har länge haft öppna insatser innan de blivit heltidsplacerade, insatser som inte på långa vägar har fyllt deras behov. Detta skapar självklart långsiktiga, stora konse-

kvenser för ungdomarna eftersom de har fått stor egen problematik ex. ett allvarligt självskadebeteende. En ungdom säger;

”Många placeringar görs för sent tycker jag. Man låter det gå så långt att problemen eskalerar och man får egen problematik, först då blir man placerad.”

Tycker du att socialtjänsten lyssnade på dig när de planerade för insatsen som du fick?

62% svarade nej

Vi konstaterar!

Socialtjänsten beskriver ofta att alliansen med föräldrarna är avgörande, då föräldern ska bli motiverad att godkänna insatsen för sitt barn. Vi förstår detta, men är oerhört kritiska till att denna allians skapar stora konsekvenser för barn och ungdomar. Varför är alliansen med barnet inte lika viktig? Alliansen med föräldrarna kan inte vara så viktig att barnet inte kan tillgodogöra sig insatsen, vilket vi ofta upplever blir konsekvensen av att beskriva för ett barn att insatsen kontaktfamilj ska 'avlasta' deras föräldrar. Detta gör att barnen upplever sig själva som ett problem och att det är deras fel att deras föräldrar mår dåligt, vilket är en känsla som många barn redan bär och känner skuld för. Socialtjänsten ska aldrig medverka till och spä på de känslorna hos ett barn!

Vi är mycket kritiska till att barn används i deras föräldrars behandling, då barnens behov ofta glöms bort och inte alls tas hänsyn till i ex. familjebehandling. Familjebehandling är framförallt till för vuxna och deras behov, vi måste se till att barnen i familjen inte mår sämre av att delta under behandlingen.

Barn har egna behov, och måste få insatser för sin egen skull, inte insatser som också syftar till att göra deras föräldrar friska. Vi träffar många ungdomar som har fått berättat för sig att socialtjänsten har en uttalad förhoppning att deras insats, som kan vara allt ifrån stödgrupp eller kon-

taktperson, kan leda till att deras förälder får insikt och tar hjälp för deras problematik. Vi tycker att det är oerhört orättvist. Barn mår inte bra bara för att deras föräldrar blir friska, barn måste erbjudas stöd oavsett om deras föräldrar är friska idag, kommer bli friska imorgon eller aldrig någonsin kommer må bättre. Alla ungdomar som vi träffar bär på minnen, erfarenheter och känslor som har utvecklats till beteenden och psykisk ohälsa. Många ungdomar som vi träffar vet inte ens att socialtjänsten kan ge dem stöd, de tror att socialtjänsten är för vuxna, eftersom det bara är deras föräldrar som har fått hjälp.

Varför måste många barn och familjer gå igenom alla öppna insatser som finns, innan en placering kommer till stånd? Många socialsekreterare berättar för oss att de behöver ha 'provat allt' innan deras politiker eller chefer kan godkänna en placering. Vad gör det med ett barn, att deras mående har utvecklas till svår psykisk ohälsa i deras tonår för att vi inte uppfyller deras behov, redan när tidiga varningssignaler syns?

**OM DU INTE
ÄR NÖJD
KAN DU FLYTTA
TILLBAKA HEM TILL
MAMMA**

Från kaoset till lugnet

Ungdomarna i studien;

Känner sig utelämnade och ensamma
Familjehemmet och soc missförstår deras beteenden
Känner att de sviker sina föräldrar och upplever stor påtryckning
Mår väldigt dåligt när de landar, och inget händer
Får inte hjälp att anpassa sig till det nya

I detta avsnitt lyfter vi fram hur ungdomarna upplever första tiden i jour- eller familjehem. Om hur de ska anpassa sig till nya regler och värderingar i familjen, hur de upplever en avsaknad av känslomässigt stöd och känslan av att de sviker sina biologiska föräldrar när de har blivit placerade.

Första tiden i placeringen

En placering till en annan familj innebär en stor omställning för ungdomen och innan placeringen har de flesta ungdomar vi talat med förväntat sig och hoppats på att en stor förändring ska ske. De hoppas på att deras föräldrar ska få det stöd som de behöver och de hoppas på att de som barn ska få sina behov tillgodosedda. Många av ungdomarna har levt i mycket oförutsägbara och kaosartade hemförhållanden under väldigt många år. Processen hos socialtjänsten har av dem också upplevts som oförutsägbar, där de inte vet vad som ska hända. Många ungdomar upplever att de akut eller snabbt får flytta till en familj som de ska bo hos under en längre eller kortare tid. En ungdom säger;

"Först tyckte jag att det kändes konstigt, ena dagen var det kaos hemma, andra dagen var jag i familjehemmet och det hände ingenting."

Många ungdomar beskriver att den stora förändringen som de har hoppats på inte händer. När de har landat i familjehemmet händer det ofta ingenting. Ungdomarna beskriver att de blir lämnade 'ifred' av jour- eller familjehemsföräldrar som tror att de behöver vara för sig själva i denna omställning. Flera ungdomar berättar för oss att de sitter ensamma i sina rum i jour- eller familjehemmet och gråter, utan att någon vuxen pratar med dem eller ser hur det är. Framförallt är detta framträdande vid jourhemsplaceringar. Flera ungdomar beskriver att deras jour- eller familjehemsföräldrar backar undan i rädsla att göra fel, men enligt ungdomarna gör detta be-

teende från vuxna att de känner sig ensamma och utelämnade, att det blir mycket svårare för dem att börja etablera en relation till de nya vuxna, som vi beskrev i ett tidigare kapitel. Ungdomarna vågar sällan själva visa eller berätta att de är ledsna och behöver stöd, i rädsla att uppfattas som jobbiga eller krävande. En ungdom säger så här;

*"Jag vill inte vara en börda och väcka
dem mitt i natten. Det är ju jätteelakt."*

Ungdomarna beskriver detta som en oerhört svår tid, kantad av stor förvirring och rädsla. När de väl har landat på den nya platsen kommer alla känslor som varit undertryckta under lång tid, de får möjlighet och tid att känna efter. Detta resulterar i att de själva upplever att de mår mycket sämre, än när de bodde hemma. Flera ungdomar beskriver att deras placering inte fyller deras känslomässiga behov. Två ungdomar beskriver det så här;

*"Familjehemmet uppfyller endast mina fysiska behov.
Jag får tak över huvudet och mat på bordet, men kan aldrig
prata med någon. De psykologiska behoven glöms bort, vilka
egentligen är de viktigaste med tanke på vår uppväxt."*

*"Att det bara är de praktiska behoven som
tillgodoses, även om det är bättre än inga behov alls men..."*

I denna situation lämnas många ungdomar helt utan samtalsstöd eller möjlighet till reflektion med vuxna. Även om de upplever att familjehemmet är bra, så är det sällan de vill eller vågar prata om denna känslomässiga process med dem, vilket vi tycker är helt naturligt. Om de har en etablerad kontakt med BUP eller kuratorer på skolor eller ungdomsmottagningar så är det en kontakt som de har tagit innan placeringen och alltså inget som socialtjänsten ser till finns vid placeringen. Ungdomarna är mycket kritiska till att socialtjänsten inte ser till att de har någon utanför familjehemmet som de kan prata med. Ungdomarna har stora behov i denna process men behöver också stöd i att få prata och bearbeta det som de har upplevt tidigare.

Att anpassa sig

Ungdomarna som har blivit intervjuade i studien beskriver också att de skulle behöva få mer stöd att förstå och kunna förhålla sig till de ofta helt nya reglerna och värderingarna som finns i den nya familjen. Många av

ungdomarna beskriver att de har tvingats bli vuxna för tidigt och tagit mycket ansvar för sina föräldrar. Många av dem har tidigare inte haft regler och gränser ifrån vuxna. Flera ungdomar beskriver för oss att de känner sig bevakade och kontrollerade och att jour- eller familjehemmet har många regler som de tycker är obefogade och som de inte förstår syftet med. De tycker att regler och gränser är bra och att de mår bra av det, men de behöver mer tid och information för att förstå dem. Många ungdomar berättar för oss att 'regelboken' är det första som de möts av när de kommer till ett jour- eller familjehem, reglerna sitter ofta upptejpade i deras sovrum och nere i köket. Detta skapar hinder i det inledande relationsskapandet då ungdomarna tänker att det aldrig skulle fungera på det viset i en vanlig familj. Att få reglerna presenterade på det sättet får ungdomarna att tänka på institutioner, vilket de inte alls upplever är syftet från jour- eller familjehemsföräldrarna, men framställningen av regler får det att kännas så. Ungdomarna berättar för oss att reglerna och hur de ska förhålla sig till dem borde växa fram och något som kan presenteras och diskuteras i ett samtal dem emellan. Ungdomarna säger också att detta är något som jour- eller familjehemsföräldrarna inte borde ta det med dem första dagen i placeringen, utan när ungdomarna har 'landat' på den nya platsen.

Många ungdomar som vi har pratat med har dessutom svårt att förhålla sig till lugn och trygghet, vissa av dem har aldrig levt i en funktionell familj tidigare och vet inte alls hur de ska bete sig i denna, för dem, helt nya situation. En ungdom säger;

*"Det här är en miljö som jag inte är van vid.
Även om det var labilt och alltid bråk hemma så
var det en trygghet att jag kände till den. När
jag blev placerad blev allt helt nytt."*

En del ungdomar berättar för oss att de medvetet och omedvetet har skapat kaos kring sig under tiden de har varit placerade, då de är vana med kriser, konflikter och otrygghet. Detta beteende straffas ofta hårt av vuxna kring dem, där de snabbt får negativa konsekvenser. Den yttersta konsekvensen är att få flytta ifrån jour- eller familjehemmet till en annan placering eller hem till deras biologiska föräldrar. Vissa ungdomar berättar för oss att de upplever att de är 'dömda' av socialtjänsten och andra vuxna och att de aldrig har fått hjälp att förstå eller förändra sitt beteende. Detta beteende gör att det blir svårt för vuxna att tycka om och känna omtanke för ungdomarna.

Många ungdomar berättar att vuxna har sagt till dem att de är jobbiga, störiga och ibland rent av omöjliga att ha i ett hem. Ungdomarnas beteende och vuxnas sätt att agera och straffa beteendet, utan att ge ungdomen möjlighet att förstå sig själv, skapar hårda ungdomar. Ungdomarna beskriver att de 'straffar ut sig' i många sammanhang som skolan, fritidsaktiviteten och i vänskapsrelationer. Detta gör att ungdomarna ofta blir väldigt isolerade, får destruktiva vänskapsrelationer och gör destruktiva handlingar, eftersom de har en upplevelse av att inget som de gör 'spelar någon roll'.

Alla ungdomar som vi har pratat med i studien tar upp att de tycker att jour- och familjehem borde ha mer utbildning och kompetens kring de barn som blir placerade. Många av dem beskriver en oroväckande kunskapsbrist som skapar stora kommunikationssvårigheter, konflikter och missförstånd. Många ungdomar beskriver också att deras jour- eller familjehem missförstår deras tonårsbeteenden som att de har stora beteendeproblem, när det egentligen ofta handlar om att de är just tonåringar i en normal frigörelseprocess. De betar sig som de flesta ungdomar gör i relation till sina föräldrar, men reaktionen på deras beteenden blir ofta långt mer kraftfullt än vad som står i proportion till beteendet. Flera ungdomar beskriver att deras jour- eller familjehemsföräldrar har sagt till dem att de har sökt stöd i socialtjänsten angående deras beteende och att ungdomen måste 'skärpa till sig' om denne ska kunna bo kvar hos dem. Detta tycker flera av ungdomarna är lite konstigt, då många av deras jour- eller familjehemsföräldrar har haft egna tonåringar och uppenbarligen klarat av det. Ungdomarna säger till oss att de tror att många jour- och familjehem förväntade sig att få ett 'snällt och tacksamt' barn och fick sedan istället en arg tonåring. En ungdom beskriver det så här;

"Många tar ju bara emot små barn, eftersom de tänker att det är enklare. Att det är enklare att bli en familj. Med mig så blev det lite mer typ, hej här kommer jag och är 15 år. Bråkig och stökig och har hundra miljoner attitydproblem och känslor."

Avbryta sin placering

När ungdomarna är i den känslomässiga processen innebär att nyligen ha blivit placerad, beskriver de för oss att de är sköra och att de har svårt att 'stå ut'. De har inte någon uppfattning om hur lång tid den här processen kommer att ta, eller om den ens kommer att ta slut. Många av ungdomarna beskriver en stor press och påtryckningar från deras föräldrar och andra

släktingar, som ofta ringer och antingen är arga eller ledsna över att barnen inte längre bor hos dem. En del av ungdomarnas föräldrar är arga för att de tycker att ungdomarna har ljugit för socialtjänsten och splittrat familjen. Vissa föräldrar säger till ungdomarna att de mår mycket sämre nu, när ungdomen inte längre bor hos dem och att det är ungdomens fel.

Allt detta i kombination, att de mår sämre än de gjorde när de bodde hemma, att de inte har någon att prata med och känner sig ensamma, att den stora omställningen ställer stora krav på dem, att de bor i en familj som de inte känner och att deras föräldrar sätter press på dem gör att många ungdomar själva väljer att avbryta sin placering och flytta tillbaka hem. Vissa av ungdomarna 'tar tillbaka sin historia' och säger att de har ljugit om sin situation för socialtjänsten. De allra flesta ungdomar som vi har pratat med, som själva vill flytta hem och avbryta sin placering, har fått flytta tillbaka hem, även om orsakerna till deras placering har varit mycket allvarliga brister i deras biologiska familj. Vi har pratat med ungdomar som har fått flytta hem, trots att deras placeringar beror på våld eller övergrepp inom familjen. Hemflytten sker ofta helt utan att socialtjänsten har ifrågasatt beslutet eller påbörjat en ny utredning om ungdomens behov. Detta tycker vi är mycket allvarligt och vi ser att en mycket större förståelse för barns svårigheter i inledningen av en placering krävs från både socialtjänsten och jour- och familjehemsföräldrar.

Vi och många andra som arbetar med barn som lever i utsatthet vet att barn och ungdomar ofta mår sämre när de kommer till en trygg plats där de kan få tillåtelse och tid att känna efter hur de mår. Detta är vedertaget inom socialt arbete och vi är mycket frågande till varför det tas så lite hänsyn till detta när barn själva väljer att avbryta sin placering. Situationerna som vi beskriver handlar alltså inte om placeringar där de biologiska föräldrarna motsätter sig en fortsatt placering och vill att barnen ska flytta hem, utan situationer där ungdomarna själva väljer att flytta tillbaka.

När ungdomarna väl har flyttat tillbaka hem känner sig många misslyckade, besvikna och känner sorg över att det inte blev någon förändring eller förbättring för dem, känslor av hopplöshet är vanliga hos ungdomarna. Många ungdomar säger till oss att de i detta skede ger upp drömmen om en förändring. Ungdomar beskriver att det under en tid är bättre hemma hos deras biologiska föräldrar, men att det inom kort blir precis lika jobbigt som innan. Många ungdomar har, som vi tidigare har beskrivit, levt med en förväntning och förhoppning om att en placering skulle kunna vara bra för

dem men att det nu inte längre är något alternativ. Denna grupp ungdomar tar sällan självmant kontakt med socialtjänsten igen, eftersom de tänker att de inte kan hjälpa dem. I många fall kommer nya orosanmälningar till socialtjänsten angående deras hemsituation och en ny placeringsprocess inleds.

Vad händer med mina föräldrar när jag har flyttat?

Alla ungdomar berättar för oss att de är oroliga för sina föräldrar och eventuella syskon när de har blivit placerade. Syskonen bor ofta kvar hemma eller har blivit placerade i andra familjer. Att känna oro och att försöka kontrollera och förändra sina föräldrar, är något som de flesta ungdomar har känt och gjort i hela sitt liv. Det är alltså ett beteende som de är vana vid och som de sällan har några verktyg för att förändra. Många ungdomar beskriver att de blir lämnade väldigt ensamma med deras oro för deras föräldrar och att de skäms för att de känner som de gör. Tre ungdomar säger;

"Det är jättejobbigt att släppa kontrollen över mina föräldrar. Jag tänker på dem hela tiden och känner mig otillräcklig och egoistisk, att jag skiter i dem."

"Det är en ständig oro om de dricker hemma. Och man tänker bara vad gör dom nu, vad händer, är det bråk?"

"Min lillasyster föddes när jag redan var placerad och jag visste ju att min mamma inte skulle klara av att ha hand om henne. När mamma hade druckit så kunde ju min lillasyster ligga och gråta och ingen hörde henne. Det var jättesvårt för mig att hantera, att jag var så långt bort då, att jag inte kunde skydda henne."

Det är svårt för många ungdomar att bära på skuldkänslor av att ha lämnat sina föräldrar. Ungdomarnas mående hänger ofta helt ihop med föräldrarnas mående och de har svårt att känna att de har rätt att må bra, när deras föräldrar inte gör det. Många ungdomar beskriver för oss att de känner stora skam- och skuldkänslor när de börjar tycka om sina familjehemsföräldrar och sitt nya hem. De undrar om de har rätt att må bra och om de är värda att må bra, nu när de har 'misslyckats' med att rädda och hjälpa sina föräldrar.

Många ungdomar upplever att socialtjänsten tycker att placeringen i sig ska räcka som stöd i deras situation, att problemen de har i relation till sina föräldrar bara ska försvinna genom att de fysiskt har flyttat till en annan plats.

Känslomässigt är många ungdomar lika knutna till sina föräldrar under en lång tid efter placeringen, hos vissa blir oron och kontrollbehovet än större eftersom de inte kan ha koll på sina föräldrar eller syskon på samma sätt. Ungdomarna behöver stöd och hjälp att förstå och hantera att deras mående inte behöver hänga ihop med deras förälders mående. Tre ungdomar säger;

"Det är verkligen jobbigt att jag har mindre koll på mina föräldrar nu. Jag kan liksom inte hjälpa dem längre. Jag kan inte gå mellan bråk hemma och så. För min utveckling är det ju positivt men det var ändå väldigt jobbigt i början."

"Jag var placerad på samma ort så jag sov i princip bara i jourhemmet. Resterande tid var jag hemma och tog hand om mamma och hjälpte min syster."

"Jag hade mycket kontakt med mamma, det var bara för att hon inte skulle ta livet av sig eller så. Hon hade ju liksom bara mig."

Vissa ungdomar har fått höra från socialtjänsten att de lika gärna kan flytta hem, när de ofta är hemma hos sina föräldrar. Detta tycker ungdomarna är mycket orättvist. Orsaken till att de ofta är hemma är sällan att de tycker om och mår bra av att vara hemma, oftare är det på grund av kontroll och oro.

"Jag kunde absolut inte bo hemma, men var hemma jätteofta för jag var så orolig för mina systrar som bodde kvar. Socialtjänsten sa till mig flera gånger att det inte var någon idé att jag var familjehemsplacerad för jag var hemma så ofta. Dom frågade liksom inte ens varför jag var hemma så ofta, dom antog ju bara att jag var hemma för att jag ville det och mådde bra av det. Sen kom en till anmälan och mina systrar blev också flyttade, vilket var tur, annars hade jag flyttat hem samma sommar."

Fick du det stöd och hjälp
som du behövde av insatsen?

54% svarade nej

Vi konstaterar!

Barn måste få stöd att förstå och hantera den enorma omställning som en placering till en annan familj innebär för dem. Vi anser att många 'sammanbrott' inom familjehem skulle kunna förebyggas genom att ungdomarna får hjälp att förstå sig själva, sina beteenden och känslor i adekvat samtalsstöd. Ungdomarna måste få känslomässigt stöd genom att få prata och bearbeta sina minnen av de traumatiska händelser som de har upplevt i sin biologiska familj. Detta måste systematiseras och socialtjänsten ska ha ansvar för att denna kontakt finns inför en placering. Familjehemmet täcker vissa behov i ett barns liv, men kan inte och ska inte vara det enda stödet som barn erbjuds.

Barn ska aldrig flyttas tillbaka till sina föräldrar och avbryta sin placering utan att orsaken till barnets vilja att flytta hem ifrågasätts av socialtjänsten och fler utredningar borde inledas. Vi måste ha förståelse för varför barn kan 'ta tillbaka' sina berättelser. Barn ljuger aldrig utan en orsak.

Alla ungdomar som vi träffar är oroliga för sina föräldrar, de vill få information om vad som händer med deras föräldrar och framförallt så vill de att deras föräldrar ska erbjudas stöd. Både för att de vill att deras föräldrar ska må bättre, men också får att de tycker att någon annan än de själva ska ha ansvar för deras förälders mående.

Alla som blir familjehem eller jourhem samt socialsekreterare som arbetar inom familjevården måste få mer kunskap, förståelse och visa hänsyn för barns upplevelser av att bli placerade. Vi måste också komma ihåg att alla barn till slut blir tonåringar, och att vara tonåring är en speciell process i sig. Lösningen behöver ibland inte vara längre bort än att vi vuxna måste vara ödmjuka inför och visa hänsyn till just denna tonårsprocess som ofta innebär frigörelse, hårda ord, beteendeförändringar och testande av åsikter, kärleksrelationer, intressen och allt annat som finns i unga människors liv. Vi anser att det är en enorm skillnad mellan att ha ett barnperspektiv, där vi vuxna tolkar hur barn upplever saker och barnens perspektiv, som helt utgår från barnens upplevelser. Vi måste prata med barn för att få denna kunskap. Barn och ungdomars subjektiva upplevelse, deras tankar och känslor måste stå i fokus när vi planerar, genomför och följer upp insatser som vi ger dem.

**JAG FICK
INTE ENS SÄGA
HEJDÅ**

Makt över mitt eget liv

Ungdomarna i studien;

Blir inte lyssnade till
Förstår inte vad som händer
Vet att målet är att de ska hem
Ger upp att göra sin röst hörd
Känner inte makt över sitt liv

I detta avsnitt tar vi upp ungdomarnas upplevelser av att inte bli lyssnade på, tagna på allvar eller ha fått möjlighet att förstå processen på socialtjänsten. Detta kapitel fokuserar också på ungdomarnas tankar kring socialtjänstens mål att barn ska 'jobbas hem' till sina biologiska familjer efter en tid i placering.

Delaktighet och förståelse för processen

*"Jag hade ingen aning om vad som skulle hända,
jag hade inte haft kontakt med min soc på jättelänge."*

Citatet ovan beskriver hur många ungdomar tänker kring sin kontakt med socialtjänsten och den eventuella insatsen som de har eller ska få. Många ungdomar berättar för oss att de inte alls känner sig delaktiga, eller ens informerade om vad som ska hända med dem och vad utredningen på socialtjänsten leder till. Ungdomarna beskriver för oss att de för det mesta känner sig förvirrade, oroliga och fränkopplade processen som rör dem själva. Om de har fått information, har den ofta varit på ett sätt som de inte riktigt kan förstå eller ta till sig. Informationen går ofta mellan vuxna och förändras på vägen tills den når ungdomen. Två ungdomar säger;

*"Jag fattade inte varför utan bara att jag
skulle till en annan familj. Jag var jätteförvirrad."*

*"Jag fattade inte riktigt vad de menade, ska
jag bo där eller? Det blev inte någon riktig förklaring."*

När det handlar om något så allvarligt och livsomvälvande som en placering så tycker vi att det är oerhört allvarligt att många ungdomar berättar för oss att de inte alls är involverade i processen. De får därmed inte någon

möjlighet att förbereda sig eller vara delaktiga i beslut som vart, när, hur eller ens om de ska flytta ifrån sina biologiska föräldrar, eller mellan olika placeringsformer.

En del av att inte få information eller känna sig delaktig handlar om huruvida ungdomen har fått tagit del av den aktuella utredningen eller inte. Vi ställde frågan till alla ungdomar i studien, "Fick du veta vad som skrevs om dig och din familj på socialtjänsten?" 71% av de ungdomar som svarade, i det här fallet 73 av 103 stycken, svarade nej på den frågan. Av de 73 ungdomarna svarade 67 stycken, alltså 93% att de skulle vilja veta vad som står i deras utredning. Ungdomar har rätt att ta del av sitt utredningsmaterial och alla ungdomar i denna studie har eller har haft insatser från socialtjänsten och många av dem har varit i kontakt med socialtjänsten och varit under utredning i många år. De har alla träffat många socialsekreterare som borde ha delgett dem deras utredningsunderlag, för att göra processen mer hanterbar och förståelig för ungdomen. De allra flesta ungdomar som vi har pratat med i denna studie visste inte att de har rätt att få se sitt utredningsmaterial och har aldrig blivit tillfrågade om de vill ta del av det.

Jag blir inte lyssnad på

Majoriteten av de ungdomarna som vi har pratat med i denna studie har någon gång, eller upprepade gånger upplevt att de inte har blivit lyssnade på av sin socialtjänst. De beskriver att de upprepade gånger har försökt att göra sin röst hörd, men deras åsikter, upplevelser eller tankar kring en situation väger mycket sällan lika tungt som deras föräldrars eller andra vuxnas. En ungdom säger;

"När jag har sagt vad jag behöver så har de sagt att det istället kommer bli som de tycker. Om man konkret säger vad man vill ha så blir det ändå som dom vill."

Det finns alltid orsaker till att ett visst beslut fattas inom socialtjänsten, men det är oerhört svårt för ungdomarna att förstå varför beslut fattas eller inte fattas om ingen förklarar varför det är så. Detta kan skapa en känsla hos ungdomarna att socialtjänsten försöker 'förstöra' för dem, eller enbart tar beslut som går tvärt emot det ungdomen själv säger eller önskar. Detta skapar stora missförstånd och inte minst motstånd och dålig samarbetsvilja ifrån ungdomens sida. Missförstånd som relativt enkelt skulle kunna av-

hjälpas med högre grad av delaktighet och information kring processen. En annan ungdom säger;

"Om jag inte har trivts så har de inte lyssnat och om jag har trivts så har jag behövt flytta därifrån. De har aldrig sagt varför heller."

Ungdomen ovan har börjat tänka att socialtjänsten bara vill förstöra för hen. Detta vill vi uppmärksamma som ett stort problem som vi snarast borde arbeta på för att förändra. Att uppleva situationen som ungdomen ovan gör skapar stora problem både för ungdomen och socialtjänsten. Tre ungdomar säger så här;

"Det gjordes orosanmälningar på mig fast jag var placerad. Jag sa från början att jag inte ville flytta dit för jag mätte skit där. Dom gjorde inget åt det och jag berättade verkligen hur det var. De kom var sjätte månad, men de gjorde inget aktivt för att jag skulle må bättre."

"Alltså jag sa flera gånger att jag ville bli flyttad men de lyssnade inte."

"Socialsekreteraren trodde inte på mig, hon sa att jag ofta överdrev."

Många ungdomar beskriver för oss att de tycker att socialtjänsten inte tar deras oro på allvar, de får ofta höra att de överdriver sina känslor på olika sätt. En del ungdomar beskriver att ingen har agerat på deras situation förens de har haft med sig en utomstående vuxen som stöd i mötena med socialtjänsten, trots upprepade försök att förklara. Att de behöver ha med sig en vuxen som kan intyga att det de säger är sant, tycker vi är väldigt allvarligt¹.

Jag har inte makt över mitt eget liv

Att upprepade gånger försöka göra sin röst hörd och uppleva att vuxna inte tar dem på allvar skapar en känsla av uppgivenhet hos ungdomarna. En av dem säger;

"Det känns som att soc styr ens liv. Gör man något som de inte tycker om så kan dom bestämma att man måste flytta hem liksom. Man är ju rädd för vad dom ska göra eftersom dom har så mycket makt. Börjar du bråka med din socialsekreterare så kan dom bara skicka hem en."

¹ Mer om Barnombud och att ha med sig en vuxen som stöd i kontakten med socialtjänsten kan du läsa i vår tidigare rapport "Frågar man inget – får man inget veta".

Många ungdomar reflekterar kring att socialtjänsten har total makt över deras liv och framtid. Vissa av ungdomarna har utvecklat en känsla av stor bitterhet och hopplöshet inför situationen. Alla ungdomar vet om att de är barn och att vuxna har en viss bestämmanderätt över dem, men de har mycket svårt att acceptera beslut som de upplever som godtyckliga och som kommer utan förklaring. På Maskrosbarn träffar vi och samarbetar med många socialsekreterare runt om i landet, vi pratar ofta om ungdomar som har stort motstånd och starkt uttrycker att de ogillar socialtjänsten och beslut som fattas. Vi förstår att detta är svårt för alla inblandade, men det är vi vuxna som måste ta ansvar för situationen. Vi har medverkat till att ungdomarna känner som de gör inför socialtjänsten, och vi måste arbeta för att motverka en sådan effekt. En annan ungdom säger;

"Man slutar försöka när dom ändå aldrig lyssnar på det man säger. Dom bestämmer bakom ryggen på en och man har ingen talan sen."

"Det är som att soc tror att de lever i min kropp, att de tror att de vet vad jag känner."

En del ungdomar beskriver att de ger upp att försöka kommunicera och förklara hur de känner för sin socialsekreterare. När ungdomarna inte upplever att de har någon makt alls över sitt eget liv så slutar de också i hög grad att ta positiva beslut kring sitt eget mående och framtid. När de känner en känsla av hopplöshet tror de ändå inte att deras handlingar gör någon skillnad för dem. Så här säger två ungdomar till oss;

"I början ville man vara ärlig med soc och jag berättade allt men sen märker man att de inte brydde sig så då tröttnade man och det kändes onödigt."

"De lyssnar inte, man orkar inte då."

Att inte må för bra och inte må för dåligt

Nästan alla ungdomar som vi har pratat med i studien vet att det står som mål i deras genomförandeplan att de ska återförenas med sina biologiska föräldrar. I dagligt tal kallar ungdomarna detta att 'jobbas hem'. Målet att jobbas hem upplevs som mycket stressande och oroande hos alla de ungdomar som känner till målsättningen. Fyra ungdomar beskriver detta;

*"Jag ville verkligen inte flytta tillbaka hem.
Jag akutplacerades och allt var kaos. Och så
skulle de ändå jobba tillbaka mig hem."*

*"Han ville inte ha hem mig och jag ville
inte hem till honom. Han sa upp kontakten med mig
samma dag som jag blev placerad. Ändå ska soc ha som beslut
att jobba mig tillbaka hem. Jag mådde jättedåligt över det."*

*"Soc sa ofta att målet var att vi skulle återförenas,
att det var allra bäst för oss. Samtidigt som jag hade polisanmält
mina föräldrar för misshandel av mig och mina syskon."*

*"Jag var väldigt orolig hela tiden, hade mycket ångest
för det. För jag ville verkligen inte flytta tillbaka hem. Jag tycker
att det är så konstigt, jag akutplacerades för det var jätteallvarligt
och allt var kaos. Och ändå ska jag som barn slussas hem."*

Målet att jobbas hem finns där, nästan oavsett varför ungdomen har blivit placerad. I denna studie har vi enbart pratat med ungdomar som blivit placerade på grund av deras hemsituation, aldrig enbart på grund av deras eget beteende. Ta med er det när ni fortsätter att läsa detta stycke, ungdomarna är placerade på grund av att deras föräldrar har ett missbruk, psykisk sjukdom eller utsätter ungdomarna för våld eller övergrepp. Föräldrarna har svåra och komplexa sjukdomar och beteenden som de sällan tillfrisknar ifrån. Vissa av ungdomarna vet att deras föräldrar inte vill 'ha tillbaka' dem och de upplever att det skulle vara omöjligt för dem att återförenas. Hos vissa ungdomar har detta lett till att de inte känner sig önskade eller älskade någonstans. En liten del av ungdomarna i studien har flyttat tillbaka till sina föräldrar, men en majoritet är fortsatt placerade tills det är dags att flytta till eget boende. I många fall känns återföreningen som orealistisk och kanske inte ens önskvärd från socialtjänstens sida, men detta är ingenting som delas med ungdomen, utan de tror att 'hotet' om att flyttas tillbaka hem ständigt hänger över dem. Hotet om att flyttas tillbaka hem påverkar ungdomens beteende, en ungdom säger;

*"Vad är det som kommer att hända om jag visar
att jag mår dåligt, jag är ju där för att må bra. Kommer
jag få stanna kvar eller kommer jag bli flyttad?"*

Många ungdomar beskriver för oss att de hela tiden balanserar mellan att inte må för bra och inte må för dåligt. De försöker att göra en egen riskanalys kring vad som kommer att hända med dem om de visar hur de verkligen mår. Vissa av ungdomarna tror att de kommer att flyttas tillbaka hem direkt om de börjar må bättre, vissa har fått det berättat för sig av sin socialtjänst. Många ungdomar beskriver att flytten hem blir närmre när de pratar om att de börjar må bättre. Om vi återgår till orsaken bakom att ungdomen är placerad, alltså deras hemsituation, så blir det för oss helt obegriplig att socialtjänsten kommunicerar att ungdomen ska flytta hem när denne mår bättre. Diskussionen kring hemflytt borde endast föras om föräldern numera är frisk, stabil och har möjlighet att ta hand om sitt barn samt att barnet vill flytta hem. Motsätter sig barnet en hemflytt tycker vi att det är en oerhört stark indikation på att barnet inte ska flyttas hem.

En del av ungdomarna tror också att de kommer att bli tvungna att flytta om de visar att de mår dåligt, eftersom de är placerade för att 'må bra'. Vissa av dem har tidigare upplevt att de har behövt flytta på grund av att familjehemmet inte kan hantera deras psykiska ohälsa och detta resulterar i att de vid nästa placering inte är ärliga med hur de mår. Ungdomarna lägger ner mycket tid på att försöka 'räkna ut' hur de ska prata med socialtjänsten eller familjehemmet kring deras mående, detta ofta helt utan fakta eller information om vad som verkligen gäller. Många ungdomar berättar för oss att de bara visar upp och berättar om det som de tror att vi vuxna vill höra.

Förstod du varför du
fick insatsen?

23% svarade nej

Vi konstaterar!

Att känna sig maktlös, att uppleva att man inte har någon makt alls över sitt eget liv är en oerhört destruktiv känsla som både ger konsekvenser här och nu, och i framtiden. Det är allvarligt att ungdomar kan få den känslan i kontakt med socialtjänsten. Det är aldrig ungdomens fel att känslan uppkommer, det är vårt fel, vi vuxna som finns kring ungdomen.

Barn måste få bli aktörer i sitt eget liv, de måste få hjälp att känna egenmakt för att kunna få förutsättningar att ta bra beslut och göra sunda val för sin egen hälsa och framtid.

Vi på Maskrosbarn tror att vuxna vill och tror att de lyssnar på barn, vilket är bra. Men om barn och ungdomar inte upplever att vi vuxna lyssnar och gör dem delaktiga så spelar det ingen roll att vi tror att vi gör det. Vi kanske måste börja lyssna på ett helt annat sätt? Vårt sätt är kanske fel? Vi måste fråga barn hur vi ska göra när vi lyssnar, vi måste visa att vi lyssnar genom att ta hänsyn till det som barnen säger. Vi måste förklara för dem varför vi tar de beslut som vi gör, vi är övertygade om att vi kommer väldigt långt på det, om barn och ungdomar verkligen förstår hur vi tänker. Det behöver inte alls betyda att vi är överens, men barn får aldrig tro och känna att socialtjänsten tar beslut över deras huvud och bara försöker förstöra för dem. Det är vårt fel att de känner så. När barn säger att de 'hatar soc' så är det på grund av att vi inte har lyckats i vårt uppdrag i att skapa en allians med barnet. Det är aldrig barnets fel att den 'hatar soc'.

Det överhängande hotet om att behöva flytta tillbaka hem måste förändras. Barn ska aldrig behöva göra egna analyser om sitt mående och om vad de vill berätta, allt för att slippa hotet om att behöva flyttas hem. Det måste vara vårt mål, och allt igenom bra, att barnen börjar må bättre i sin placering. Barn ska aldrig behöva tro att de väljer mellan att må bra och flytta tillbaka hem, eller må dåligt och fortsätta få bo kvar i sin placering. Vi måste våga erkänna att vissa barn aldrig kommer att återförenas med sina föräldrar på grund av att föräldrarna är för sjuka och aldrig kommer att kunna ha förmågan att ta hand om sina barn. Vi måste också våga prata med barnen om detta. Detta för att barnen ska kunna vila i och känna sig trygga med att de långsiktigt får bo i sitt familjehem. Detta betyder inte att ungdomarna vi möter hatar sina föräldrar. Tvärtom, de allra flesta älskar sina föräldrar och vill umgås med dem, men de vet att de inte kan bo hemma hos dem. De mår inte bra av att bo hemma och det måste räcka för oss att fortsätta bevilja en placering för dem.

A person's arms are visible holding a rectangular sign. The background of the entire image is a repeating pattern of stylized leaves, each containing a small black silhouette of a person. The sign itself is white with a black border and contains text in a bold, black, serif font.

**FÖRHOPPNINGSVIS
FÖRSVINNER
INTE DOM
HÄR MÄNNISKORNA**

Är vi en bra förälder?

Ungdomarna i studien;

Flyttas runt mellan placeringar
 Blir förvirrade och otrygga när relationer bryts
 Upplever placeringar som ett lotteri utan system
 Kastas runt i en experimentverkstad där ingen verkar ha koll
 Vuxna kan alltid välja att göra sig av med dem
 De vet aldrig hur länge de ska vara kvar

I detta avsnitt tar vi upp ungdomarnas rädsla för att knyta an och skapa relationer med de vuxna som finns i deras insatser. Detta på grund av stor oförutsägbarhet kring hur lång tid insatsen kommer att pågå. Kapitlet fokuserar också på ungdomarnas reflektioner av den kvalitét och kompetens som bland annat en jour- eller familjehemsplacering har, och vi ställer oss frågan "Är vi en bra förälder?"

Hur länge ska jag vara hos er?

Ungdomarna som vi har pratat med i studien kommer ifrån mycket otrygga hemförhållanden, vuxna har svikit dem många gånger och deras relationer med vuxna ofta är dysfunktionella. Många ungdomar berättar för oss att de har bytt placering och flyttat många gånger under deras barndom och tonårstid. Deras vistelse i jour- eller familjehem är ofta mycket oförutsägbart, de inte vet hur länge de ska eller får stanna kvar. Många av ungdomarna känner en stor oro och ovisshet på grund av att de inte tycker att socialtjänsten, familjehemmet eller de biologiska föräldrarna kommunicerar med dem om hur placeringen är tänkt. Vissa ungdomar förklarar det med att de varje dag går runt och väntar på ett beslut om att de ska flytta därifrån. Detta resulterar i att ungdomarna har mycket svårt att släppa in de vuxna i placeringen, de vågar inte skapa relationer i rädsla att relationen ska brytas upp. Ovissheten gör också att vissa ungdomar vare sig känslomässigt eller praktiskt 'packar upp' och landar i den nya familjen. Livet går inte att planera eller ha kontroll över i en sådan situation och många ungdomar beskriver situationen som helt maktlös. Dagarna går och många ungdomar beskriver det som ett vakuum. Att livet bara händer och att de inte har någon kontroll. Plötsligt kommer ett beslut som kastar omkull allt och de ska börja om på nytt, på en ny plats. En ungdom säger;

"Dom säger ju ingenting, så man vet ju inte hur länge jag ska bo här, jag vet inte heller hur jag ska ställa den frågan."

"Sen kom soc och hämtade mig i skolan, jag skulle flytta, jag var inte alls beredd på det."

Flera av ungdomarna har bott i väldigt många olika jour- och familjehem under sin tonårstid. Att ungdomar flyttas mellan en mängd placeringar resulterar ibland i en hel barndom utan vuxenrelationer och stabilitet. Att bli bortvald och lämnad är en av de största rädslorna som ungdomarna bär på under tiden de är placerade. Många av dem berättar om olika situationer där de har varit tvungna att flytta ifrån en placering. Vissa ungdomar upplever att det är på grund av dem och deras mående eller beteende som de har fått flytta, att familjehemmen inte har 'orkat med dem' och deras utåtagerande eller självdestruktiva beteenden. Andra orsaker till uppbrotten kan vara sjukdom eller skilsmässa i familjehemmet, att familjehemmet får biologiska barn eller att de ska flytta till en annan stad. Många av ungdomarna som vi har pratat med bär på minnen av stora upplevda svek ifrån vuxna som de hade börjat lita på och fått positiva relationer till, relationer som sedan har avbrutits. Att familjehemmen själva kan välja när de inte kan eller vill fortsätta att ta hand om ungdomen är en vetskap som är oerhört svår för ungdomarna att hantera.

Ungdomarna refererar ofta till att man inte kan välja eller välja bort sina biologiska barn och att uppbrotten i några av deras placeringar har varit allt för lättvindiga. Att tro att de inte är önskade eller tillräckligt omtäckta eller älskade för att tas om hand under en lägre tid, sätter djupa spår i dem och deras framtida relationsskapande med vuxna.

Vem har ansvar för genomförandet?

Ett område som förvånade oss i studien var att många ungdomar tog upp att de uppfattade sina insatser från socialtjänsten som oseriösa eller ogenomtänkta. Vissa av ungdomarna uttrycker att det ibland känns som att de blir experimenterade på, att ingen riktigt har koll på insatsen eller effekten av den. En ungdom säger;

"När jag bodde i jourhem delade jag rum med mamman, hon bodde i en etta och det kändes inte okej."

På grund av lojalitet berättar ungdomarna sällan om deras upplevelser av insatsen. Detta gör att de heller inte har någon att reflektera med, eller någon som berättar för dem att insatsen inte ska gå till på det här sättet. Vissa av ungdomarna berättar, framförallt vid insatsen kontaktperson, att deras problem och behov inte verkar tas på allvar eftersom insatsen ofta missköts. Två ungdomar säger;

*"Kontaktpersonerna sa upp sig så
det var krångel och jag fick nya hela tiden."*

*"Jag har haft två kontaktpersoner, och jag förstod inte
varför jag fick dem eller varför hon var där och var med oss."*

Mer än hälften av de ungdomar som har haft insatsen kontaktperson beskriver olika former av 'krångel' med insatsen. Flera av kontaktpersonerna slutade bara höra av sig så att kontakten rann ut i sanden, andra dök inte upp vid inplanerade möten eller telefonsamtal. Insatsen har många gånger avslutats utan att ungdomen har fått någon information om det. Många av ungdomarna beskriver att socialtjänsten inte har kontroll över detta och heller inte hör av sig om kontaktpersonen inte sköter sitt uppdrag. Många av ungdomarna upplever att det inte finns något syfte eller mål med insatsen, mer än att de ibland träffas och gör olika former av sociala aktiviteter. Trots detta vill ungdomarna verkligen träffa en vuxen som finns till bara för dem, vi måste se till att insatsen är utförd på ett korrekt sätt och fyller ungdomarnas behov.

Att ungdomarna själva ens ska behöva fundera på om genomförandet är korrekt eller om något har gått fel, tycker vi är oerhört allvarligt. Många av ungdomarna upplever att socialtjänsten inte har koll på vare sig dem eller de som utför insatsen.

Vem ska få bli familjehem?

Alla ungdomar som vi har pratat med som är eller har varit placerade ifrågasätter vilka som får bli jour- eller familjehem. De ställer olika frågor till oss angående om socialtjänsten inte gör någon gallring eller utredning innan familjer blir godkända. De har alla träffat familjer som de beskriver, aldrig borde ha blivit jour- eller familjehem. En ungdom säger;

*"Vissa familjehemsföräldrar kan man vara med i 10 minuter
och förstå att dom inte borde vara familjehem. Det är klart att man
vill ha vanliga människor men de borde ha mer utbildning,
de ska ju ändå hantera barn med vissa svårigheter."*

Att bli placerad och bära på upplevelser av olika trauman, som många av ungdomarna som vi har pratat med i studien gör, kräver familjehem med vissa kompetenser, säger ungdomarna. De beskriver, som vi har tagit upp i ett tidigare kapitel, att det är oerhört svårt att själv inte förstå eller kunna hantera sina beteenden eller psykiska ohälsa och komma till en familj med vuxna som inte heller gör det. Jour- eller familjehemmen borde ha mer stöd i varandra och i socialtjänsten, tycker ungdomarna. Flera av dem tar upp att jour- eller familjehemmen borde gå i fler obligatoriska utbildningar och handledningsträffar. Detta skulle enligt dem också 'sälla bort de jour- eller familjehemmen som inte kan eller orkar engagera sig lite extra.'

Ungdomarna vet att det är stor skillnad mellan jour- eller familjehem och HVB-placeringar eller stödboenden där det ofta arbetar professionell personal. De vill bo i 'helt vanliga' familjer, med föräldrar med 'helt vanliga' jobb. Men vissa av ungdomarna, som har erfarenhet av att både bo i jour- eller familjehem och olika former av stödboenden beskriver att det var lättare och bättre för dem att bo i stödboenden där de vet på vilka villkor relationerna är. De kan då förhålla sig till att det arbetar personal på boendet och förväntar sig aldrig en förälder/barn relation. Trots detta har alla ungdomarna en önskan om att det skulle fungera i ett familjehem och en stark längtan efter att få tillhöra en familjekonstellation. Alla ungdomar vill, oavsett hur de är placerade, uppleva en större förståelse, ödmjukhet och kunskap kring bemötandet av deras beteenden.

Inom detta avsnitt uppkommer diskussionen om pengar igen, som vi har beskrivit i ett tidigare kapitel. Många ungdomar säger att de någon gång placerats i ett hem som enbart tog emot dem för ersättningens skull, där de egentligen inte var lämpliga för uppdraget. Detta är något som alla ungdomar tycker att socialtjänsten borde kunna kontrollera på ett helt annat sätt än det görs idag. En ungdom säger så här;

*"Om man kan bygga en raket och åka till månen så
måste man väl kunna utvärdera familjehem på ett bra sätt?"*

Ungdomarna är mycket medvetna om att många kommuner har brist på jour- eller familjehem, de flesta har fått det berättat för sig av sin socialtjänst när de har väntat på en placering. Bristen som beskrivs skapar en oro hos ungdomarna kring vilka som får bli jour- och familjehem. De undrar om kraven har blivit lägre idag när de ser i medier och andra kanaler att det saknas så många jour- och familjehem. Ungdomarna har inte orealistiska

krav på vilka som borde bli jour- eller familjehem och de tänker också kring att det måste vara svårt för socialtjänsten, eftersom så få vill bli jour- eller familjehem och så många barn behöver bli placerade. En ungdom beskriver det så här;

”Socialtjänsten borde satsa på bättre familjehem och gå ut med att det behövs fler familjehem. Om man säger att det är brist istället för att leva med att det är brist.”

Många av ungdomarna beskriver systemet med jour- och familjehem som ett lotteri. De upplever att det enbart är tur om de kommer till ett bra jour- eller familjehem. Trots att det finns många strukturer för utredning och utbildning av familjehem så är det ingenting som ungdomarna upplever eller har fått information eller kunskap kring. De beskriver ofta för oss att de 'hamnar' någonstans och att de bara får 'hoppas' på att det blir ett bra ställe. Om det inte är ett bra ställe så hoppas de på att det är ett okej ställe och inte en familj som enbart utnyttjar placeringen för deras egna ekonomiska vinning. Ungdomarna som vi pratat med ser också på Uppdrag Granskning och rapporteringar i andra medier. De känner till olika hemska historier om barn som har blivit placerade i otroligt bristfälliga familjehem. Detta skapar en stor rädsla för att själv hamna på ett liknande ställe. Ungdomarna tänker att även om det bara är en familj på tusen som är jättedålig, så finns det ändå en risk att de hamnar där. Detta, i kombination med att ungdomarna nästan är säkra på att ingen skulle tro dem om de skulle berätta om hemska saker som vuxna skulle kunna ha utsatt dem för. Och att de inte tror att socialtjänsten har full koll, skapar en otrolig osäkerhet. Trots detta är nästan alla ungdomar som vi har pratat med i den här studien överens om att det var bra att de blev placerade. Med enbart några undantag så var placeringen i alla fall bättre än att bo kvar hemma med deras biologiska föräldrar.

Träffade du din socialsekreterare ensam under någon gång under insatsen?

36% svarade nej

Vi konstaterar!

Om du som vuxen skulle försöka sätta dig in i situationen, att du skulle flytta hem till ett par eller en person som du inte känner, som du antagligen inte har träffat tidigare. Du vet inte om personen vill dig väl och har goda avsikter med att ta hand om dig. Du har inte varit med och tagit beslutet om att flytta dit och du bestämmer inte om du ska fortsätta bo där. Du mår jättedåligt och du har inga verktyg för att förstå eller hantera dina känslor. Du tror inte att någon annan har koll eller kan kvalitetssäkra människorna som du bor hos och du ägnar stor del av din tid till att försöka räkna ut om de här personerna har goda avsikter. Du skäms inför dina kompisar, du får en timmas längre resväg till jobbet och du kan inte söka stöd i din familj eller släkt. Du vet heller inte hur länge du ska bo där. I en vecka, en månad eller resten av ditt liv. När som helst kan personerna du bor hos välja att inte ha dig kvar, när som helst kan någon ringa och säga att du ska byta boende. Skulle inte du uppleva den situationen som otrygg, läskig och nästintill ohanterbar?

Processen skulle inte alls behöva upplevas så oförutsägbart för barn, eftersom processen väldigt sällan är så där oförutsägbart. Om vi bara skulle göra barnen delaktiga, ge dem kunskap och information på ett sätt som de förstår, skulle de, på ett helt annat sätt, förstå vad vi vuxna håller på med och har planerat för dem. Socialtjänsten, och samhället i stort, har mängder av system, regler och kontrollfunktioner för att barn inte ska bli utelämnade och de fungerar ofta bra. Men när det inte fungerar ger det stora konsekvenser och det är helt oacceptabelt att barn blir utsatta för brott och omsorgssvikt i familjerna som de är placerade hos. Inget barn ska någonsin behöva utsättas för det. Vi måste ta fullt ansvar för att barn ska få trygga uppväxter när vi tar över ansvaret, och ibland även vårdnaden över dem.

Vi måste också informera och visa barn att vi har koll på läget, att vi tar hand om dem, de behöver inte oroa sig. Vi utreder jour- och familjehem och våra avsikter är aldrig att sänka standarden på den omsorg som vi erbjuder. Och vi vuxna måste bli mycket, mycket bättre på att respektera att barns känslor är lika verkliga och viktiga som våra egna.

A black and white photograph of a person's arms holding a rectangular sign. The sign has a white background and a black border. The text on the sign is in a bold, black, sans-serif font, arranged in five lines. The background of the person's shirt is a bold, black and white geometric pattern of triangles and zig-zags. The person's hands are visible at the top corners of the sign, gripping it. The overall composition is centered and balanced.

JAG TÄNKTE
HELA TIDEN
HÖR DU
INTE MIG

Kontakten med socialtjänsten

Ungdomarna i studien;

Andra får dem att ljuga

Förstår inte syftet med uppföljning

Tror att det kan bli ännu värre om de flyttas

Vågar inte vara ärliga för sin socialtjänst

Är rädd att svika alla andra

I detta avsnitt tar vi upp hur ungdomarna i studien upplever kontakten med sin socialtjänst under tiden de har en insats. Kapitlet fokuserar framförallt på uppföljning vid placering. Ungdomarna tar upp svårigheterna kring att vara ärlig mot sin socialsekreterare samt att deras familjehem förändras vid kontakten med socialtjänsten.

Uppföljningen från socialtjänsten

Uppföljningen av en placering är en otroligt viktig del av insatsen, men de flesta ungdomar som vi har pratat med om detta förstår inte syftet med kontakten. Våldigt få har fått syftet och innehållet med uppföljningen förklarat för sig på ett sätt som de kan ta till sig. Tre ungdomar säger så här;

*"De har kommit och käkat
bullar med oss i vardagsrummet allihopa"*

*"Det var ganska oklart varför de ens kom.
De typ tittade mest. Det var typ inte så mycket mer än så."*

*"De har typ inte frågat något om hur jag mår
eller trivs. En gång en sommar gick vi ut på altan och då
frågade hon om jag tyckte att det var bra, sen var det inget
mer med det. Dom har aldrig pratat om vad man kan göra
bättre i hemmet eller så. Det har bara varit att komma
och dricka kaffe och kolla läget, fast ändå inte."*

De flesta av ungdomarna vet om att socialtjänsten ska besöka dem i placeringen en gång per halvår men en hel del av ungdomarna har upplevt att den kontakten har missköts. Flera av dem berättar att deras mötestider inte har respekterats, att socialsekreteraren inte har ringt när de har bestämt eller

avbokat mötet med kort framförhållning och sedan inte återkommit med en ny tid. Två ungdomar säger;

"Dom kom väl nån gång ibland, det var inte var sjätte månad utan när de passade dom."

"Det var väldigt kaos. Jag hade inte så mycket koll utan de bara ringde när de ville. Det funkade ju ändå så pass bra i familjehemmet så det behövdes ju ändå inte."

Många ungdomar som vi har pratat med tycker att uppföljningen som de har med socialtjänsten är onödig, att den inte ger dem någonting. Ungdomarna ser inte uppföljningen som ett forum för reflektion och möjlighet att kunna vara ärlig med hur de har det. Men de allra flesta ungdomar tar upp att de skulle vilja att kontakten såg annorlunda ut, att det skulle vara var tätare mellan mötena. Det borde inte vara omöjligt för socialtjänsten att ha kontakt per telefon några gånger per månad och träffa ungdomen, på en plats som ungdomen själv väljer, några gånger per år. Detta är kanske inte genomförbart idag, med den knappa tiden som socialsekreterarna har, men borde vara något som går att förändra om vi förstår vikten av att investera i att ge ungdomarna den tiden. Flera av ungdomarna tar också upp att socialsekreterarna borde ha ett samtalsunderlag inför mötena, då många av dem har upplevt samtalen som väldigt ostrukturerade och att de därmed inte fått möjlighet att uttrycka det som de vill. Många av ungdomarna har bytt socialsekreterare många gånger under sin placeringstid och detta gör att kontakten måste börja om från 'noll' vid nästan varje uppföljningsträff. Två ungdomar säger;

"Jag har haft typ 500 stycken olika socialsekreterare så det har varit en löpande bana."

"Det byttes socialsekreterare hela tiden så det var aldrig samma, totalt på fyra år så träffade jag dem tre gånger. Det var inte var sjätte månad som de sa."

Familjehemmet under uppföljning

En del av ungdomarna beskriver att familjehemmet visar upp en annan bild av sig och hemmet när socialtjänsten kommer på uppföljningsbesök. Vissa ungdomar berättar att familjehemmet förbereder sig flera dagar innan besöket genom att städa och gå igenom med ungdomarna hur de ska bete

sig när socialtjänsten kommer dit. Även de ungdomar som trivs mycket bra i sina familjehem och inte anser att familjen har något att dölja för socialtjänsten, har upplevt att familjehemmet blir väldigt stressade och betar sig annorlunda när socialtjänsten kommer dit. Stressen gör ungdomarna osäkra och undrande inför varför de försöker vara 'perfekta'. En ungdom beskriver det så här;

"Så fort soc planerat in ett möte så binner ju familjehemmet förbereda sig. Dom brukade vilja visa upp att de var den bästa familjen som finns på marknaden. Två minuter innan ställer de undan dammsugaren, för då har de dammsugit åtta gånger sen så fort soc går och man öppnar en garderob så ramlar allt ut."

De flesta ungdomar som vi har pratat med tycker att uppföljningsbesöken från socialtjänsten borde vara oplanerade. De säger att endast då skulle socialtjänsten få se en mer verklig bild av familjehemmet. Många ungdomar har ställt oss frågor kring varför socialtjänsten inte redan gör så, de tänker att det skulle vara ett enkelt sätt att få mer insyn i familjehemmen.

Att ha en egen socialsekreterare

Texten nedan är ett utdrag från ett samtal mellan tre ungdomar som är placerade och en anställd på Maskrosbarn. Diskussionen handlar om bestämelsen att placerade barn och familjehemmet ska ha två olika socialsekreterare.

"I – Den senaste lagstiftningen säger att man som barn ska ha en egen socialsekreterare. Har ni fått en egen?"

U – Jag har inte märkt av det men jag vet att min bror och hans tjej pratar med en annan och jag har en egen, men hon är ju ledig nu så jag vet inte riktigt vem det är."

I – Gjorde det någon skillnad för dig?"

U – Jag har ju aldrig ringt det numret. Jag har liksom inte ens kvar visitkortet så det känns lite som att dom tar för givet att det är bra. Även om det är bra så är det inget som dom ska ta för givet utan ändå hålla koll liksom."

I – Hade du också en egen socialsekreterare?"

U – Ja, det har jag. Det enda som jag har märkt är att det blir svårare i kommunikationen för att det ska gå i flera led på något sätt. Det kändes som att det var enklare med en."

I – Tanken är att man ska ha en person som man alltid kan vända sig till och att det ska bli lättare men relationsbiten och att man därmed ska kunna vara mer ärlig.

U – Man hinner ju ändå aldrig lära känna dom så man får en relation.

U – Alltså, jag tycker inte att det är såhär ändå. På mina möten har de ändå varit två stycken där och båda sitter och pratar med oss. Även om en är mer för familjehemmet och en mer för mig så sitter vi allihopa på mötet och pratar samtidigt. Båda granskar samma papper när vi fyller i utvärderingen och så.”

Vi har i arbetet med denna studie undersökt om de tillfrågade ungdomarna har upplevt någon skillnad mellan att ha en egen socialsekreterare och hur det var tidigare, när familjehemmet och det placerade barnet hade samma socialsekreterare. Vi upplever att många inom socialtjänsten och många politiker har stora förhoppningar och stor tilltro till denna förändring i socialtjänstlagen.

Många ungdomar som vi har pratat med har inte ens varit medvetna om förändringen, de är alltså inte medvetna om att de har en egen socialsekreterare. Ungdomarna i texten ovan tar upp tre problem som vi möter hos många ungdomar; de vet inte vem deras socialsekreterare är, de tycker att kommunikationen är svår samt att de trots att de har en egen socialsekreterare inte upplever skillnaden då deras och familjehemmets socialsekreterare tillhör samma enhet och av ungdomarna upplevs som en och samma. De ungdomar som har en positiv kontakt eller relation med sin socialsekreterare har detta på grund av att de tycker om socialsekreterarens personlighet. De ungdomar som under en längre tid har haft en och samma kontakt på socialtjänsten är överlag mycket mer nöjda med kontakten än de som har bytt socialsekreterare flera gånger.

Kunde du vara ärlig för din socialsekreterare om hur det var för dig under insatsen?

53% svarade nej

Att kunna vara ärlig med socialtjänsten

Statistiken ovan gäller alla insatser som ungdomarna har fått från socialtjänsten. Vi tycker att statistiken är oerhört oroväckande! Vissa av ungdomarna i studien har upplevt mycket allvarliga brister under sina insatser.

Det finns många olika orsaker till att ungdomarna inte känner att de kan vara ärlig mot socialtjänsten. Nedan kommer vi i punktform att gå igenom en del av de orsakerna med utgångspunkt i följdfrågan ”varför kunde du inte vara ärlig för din socialsekreterare under uppföljningen av insatsen?”

Rädsla för att något värre kan hända

Ungdomarna vet vad de har här och nu, även om situationen ibland är väldigt jobbig så vet de ofta hur de ska förhålla sig till den. Det finns en stor rädsla hos många ungdomar att något värre eller sämre skulle kunna hända om de var ärliga med hur de har det. Vissa av ungdomarna har upplevt negativa konsekvenser av att vara ärliga mot socialtjänsten. Några av ungdomarna säger;

”Grejen var att min fostermamma slängde ut mig när jag kontaktade soc, soc sa att jag skulle åka tillbaka dit och då berättade jag allt för dem om hur det var i familjehemmet.”

”Man vill liksom inte berätta för mycket för man vet att det drabbar en själv. Om jag hade varit ärlig så hade jag nog inte fått bo kvar i familjehemmet.”

”Kanske polisanmäler.”

”Jag vågade inte.”

En del av ungdomarna beskriver att det kan vara bättre att stå ut med hur det är än att riskera att röra om i grytan. Två av ungdomarna beskriver det så här;

”Det är onödigt att röra om, om det finns en risk att konsekvenserna blir negativa. Även om det inte är optimalt så vill man inte röra om i grytan.”

”Det beror på vad man riskerar, om man kan vara ärlig med soc, om man har något av värde som man riskerar att förlora så kanske det är bättre att bara bita ihop.”

Rädsla att behöva flytta tillbaka hem

Som vi har tagit upp tidigare i studien angående målet med att ’jobbas hem’, beskriver många ungdomar för oss att de är rädda för att behöva flytta

tillbaka hem om de är ärliga med socialtjänsten. En ungdom beskriver det så här;

"Rädd för att behöva flytta hem igen. Var även en situation där min familjehems mamma var kompis med mig handläggare på soc, vilket gjorde att jag inte vågade berätta när saker var dåliga. Vid de tillfällen som jag har berättat har det skojats bort och min socialsekreterare har kallat mig känslig. Trots att problemen i familjehemmet i vissa fall vart rätt tunga."

Någon är med på mötet som de inte kan vara ärlig mot

Många gånger upplever ungdomarna att de inte alls får förutsättningar att vara ärliga och berätta sanningen för socialtjänsten. Vissa av ungdomarna säger att de får 'munkavle' genom att familjehemmet eller deras biologiska föräldrar är med på uppföljningsmötena. Det kan också vara kontaktpersonen, kontaktfamiljen eller någon annan vuxen som de antingen inte vill svika eller är rädda för konsekvenserna hos, om de är ärliga för socialtjänsten. Två ungdomar säger;

"Min mamma var med på varje möte, jag kunde inte öppna mig då, för mamma förstod inte."

"Jag fick alltid prata när mina föräldrar, eller familjehemmet var med och vågade inte säga hela sanningen då."

Att få enskilda möten med sin socialsekreterare är helt avgörande för många ungdomar som vi har pratat med, både under utredningstiden och vid den uppföljande kontakten. Många ungdomar beskriver för oss att de vill och skulle vara ärliga om de bara fick träffa sin socialsekreterare ensam. En ungdom svarar på frågan, "varför kunde du inte vara ärlig?"

"Jag var aldrig ensam med henne från soc."

Någon annan har sagt åt dem att ljuga

En del av ungdomarna säger att andra vuxna, familjehemmet eller de biologiska föräldrarna har sagt åt dem vad de ska säga på uppföljningsmötena. Vissa har blivit tvingade att ljuga eller undanhålla information för socialtjänsten. I de berättelser som vi har fått höra på som rör allvarliga brister i familjehemmet, skapar familjehemsföräldrarna eller de biologiska föräldrarna en dysfunktionell och oerhört stark allians med ungdomen, ungdomen vet att den måste vara tyst om vissa saker. Tre ungdomar säger;

"Familjehemmet sa att jag inte fick berätta för soc att de hade skiljt sig och jag fick inte prata med mina kompisar om det."

"Mamma tvingade mig att ljuga."

"Mamma sa att jag inte skulle säga vissa saker. Och när jag var ärlig så lyssnade de ändå inte."

Inte bli lyssnad till eller trodd på

En del av ungdomarna har positiva erfarenheter av att bli lyssnad till under utredningstiden, men beskriver att socialtjänsten enligt dem har slutat lyssna på dem direkt då de har blivit placerade. Två av ungdomarna säger så här;

"Jag ville inte vara ärlig, samtidigt som jag ville det. Kändes som att min socialsekreterare slutade lyssna på mig totalt efter att jag hade flyttat till mitt familjehem, vilket gjorde att jag slutade va helt ärlig."

"Under insatsen var det som att min socialsekreterare slutade lyssna på mig, vilket gjorde att jag slutade vara ärlig."

En grupp av ungdomar tar också upp att de tycker att socialtjänsten förvränger eller förändrar deras berättelser och att ungdomen på grund av detta fått negativa konsekvenser eller att det har uppstått missförstånd mellan dem och andra. Två ungdomar beskriver det så här;

"De förminskade det jag sa och ifrågasatte mina sanningar då de redan hade pratat med mina familjehemsföräldrar som hade en annan version. Det kändes inte värt att försöka övertala och anstränga mig för att de skulle ta mig på allvar."

"Han (socsek) förfalskade ordet, anteckningsblock och förhörskänsla."

Känslan att inte bli tagen på allvar eller bli lyssnad till, som vi har beskrivit i ett tidigare kapitel, uppkommer hos många ungdomar även inom detta område. Två ungdomar beskriver det så här;

"De tar mig inte på allvar, jag blev som ett paket när jag flyttat för 4:e gången, nu känns det som att jag är en fjäder som kastas runt i förvirring."

"Att dom inte tog en seriöst, det gjorde att jag inte ville öppna mig för dom. Känslan att dom ändå inte bryr sig."

Vill inte svika eller såra andra

En del av ungdomarna känner stor lojalitet med sina familjehemsföräldrar, trots att vissa av familjehemmen har uppenbara brister och inte kan genomföra uppdraget att vara en trygg plats. De ungdomarna vill inte på något sätt svika eller såra andra genom att berätta om deras upplevelser. Flera av dem täcker upp för familjehemmet och ljuger för socialtjänsten eftersom de känner sympati med familjehemmet. De tar då samma ansvar för vuxna som de tidigare har gjort i sina biologiska familjer. En ungdom säger;

*"Jag var rädd för att svika och såra familjehemmet,
jag förstod att de inte var tillräckligt bra föräldrar men
jag ville inte göra dem mer ledsna."*

Vi konstaterar!

Mot bakgrund av det som vi har skrivit i den här studien tycker vi att det är otroligt allvarligt att över hälften av de ungdomar som vi har pratat med inte känner att de kan vara ärliga för sin socialtjänst under uppföljningen. Det är ett akut problem som måste tas om hand omedelbart.

Vi tycker att det är bra att lagstiftningen idag säger att barn ska ha en egen socialsekreterare på grund av dess syfte, att barn som är placerade ska ha lättare att kommunicera och skapa relation med socialtjänsten. Vi har träffat flera socialkontor som har ryckt på axlarna kring lagstiftningen och sagt att det inte går att genomföra på grund av tids- och resursbrist. Vi på Maskrosbarn vet, likväl som alla andra inom socialt arbete, att socialtjänsten står inför stora utmaningar. Men det är aldrig ett legitimt skäl till att vi inte kontrollerar, kvalitetssäkrar eller säkerställer att barn får uppleva trygghet i sina placeringar. En egen socialsekreterare är bra, men räcker inte på långa vägar om vi vill veta sanningen om hur barn som är placerade har det och hur de mår.

Som samhälle måste det vara en av våra främsta prioriteringar att veta om att våra barn är säkra i hemmen som vi betalar och tillhandahåller. Vi ställer oss frågan; hur vågar vi placera barn när vi vet att vi inte har total insyn? Vi kan, och får inte, vaggas in i säkerhet i tron om att barn kommer berätta för oss om de utsätts för allvarliga brister, eller att tro att informationen på något sätt kommer att nå oss.

Vi som samhälle har konstruerat ett klimat och en uppfattning hos barn som gör att de många gånger är helt säkra på att vi vuxna inte kommer tro dem om de berättar om vuxna som begår brott eller att de upplever all-

varliga brister. För varför skulle vi tro på dem, om det finns flera vuxna på andra sidan som berättar en helt annan sanning, vuxna som vi kanske har anställt, vuxna som är trovärdiga?

Barn vill inte prata med oss, för de tror att vi inte kan bära och hantera deras berättelse. Är inte det allvarligt? Vad har vi gjort för att det bli så här? Hur kan vi förändra det?

Vi konstaterar att de behövs en mycket större ansträngning från socialtjänsten att skapa allianser med barn som är placerade. För att skapa allianser behövs tid, mycket mer tid, respekt, ödmjukhet, kompetens och allt detta kräver resurser. Resurser som vi inte kan vänta en dag längre på att investera. Vi upplever att många socialsekreterare inte vill något hellre än att få möjlighet att lägga ned den tiden som krävs för att få till bra samtal med barn, det är inte där problemet ligger. Men den enskilda socialsekreteraren väljer inte själv och kan inte besluta sig för att lägga ner den tiden som krävs, det måste kommunens chefer och politiker besluta om. Politiker och chefer, ge era socialsekreterare förutsättningar att göra ett bra jobb! Om barn är ärliga med oss och berättar vad som inte fungerar under tiden som vi har ansvar för dem, har vi också möjlighet att hjälpa dem i stort som smått. Om de inte vågar vara ärliga så ställs vi helt utanför deras upplevelser. Den allvarligaste konsekvensen är att vissa barn kan utsättas för vad som helst, utan att vi känner till det.

Vi vill inte vara med och skapa ett samhälle där vi om 20 år får möta många barn som är placerade idag, då som besvikna vuxna som undrar varför vi inte såg de allvarliga brister som de upplevde i sina placeringar. Som det ser ut nu är vi oroliga för det.

Slutord

Slutord

Under de tio år som Maskrosbarn har arbetat med ungdomar har vi träffat hundratal unga som har mött socialtjänsten genom olika insatser. Vi har blivit berörda, arga, hoppfulla och fått en oerhörd insikt i hur det är att vara ungdom i en utsatt hemsituation och möta socialtjänsten. Vi har samlat på oss mycket kunskap genom åren och har under detta år fått möjlighet att fördjupa oss inom ämnet; ungdomars upplevelser av att få insatser från socialtjänsten, vilket har varit otroligt spännande! Varje dag slås vi av vilken enorm kraft det finns hos ungdomar och hur stark deras vilja att berätta om sina erfarenheter är. Vi slås av hur ödmjuka de är inför att deras berättelser kan vara till stöd för ett utvecklingsarbete som inte nödvändigtvis gör det bättre för dem här och nu, men som ger enorma möjligheter till förbättring för barn och ungdomar som kommer möta socialtjänsten i framtiden. I detta arbete har vi haft blandade känslor av frustration och hopp inför förändring. Och vi vet att vi måste göra ett nedstamp i hur det är nu, hur svårt och jobbigt det än är att ta till sig ungas berättelser om när vi vuxna och samhället har brustit, för att tillsammans kunna utveckla en bättre socialtjänst för unga i framtiden. Ungdomarna berättar om flera akuta brister inom den sociala barn- och ungdomsvården som vi måste förändra nu.

Ungdomarna delar många liknande erfarenheter av att känna sig ensamma, lämnade och maktlösa. De känner sig ofta förvirrade, inte lyssnade på eller respekterade. De förstår sällan sina egna känslor och beteenden och möter ofta vuxna som inte heller förstår deras känslor och beteenden. Att detta skapar stora konsekvenser för ungdomens liv här och nu, men även i framtiden, har framkommit i denna studie. Vi möter ofta chefer, politiker och forskare som har reagerat på den senaste tidens forskning som visar att barn som är placerade har sämre förutsättningar, har sämre skolresultat, sämre psykisk och fysisk hälsa och löper många gånger högre risk att hamna i utanförskap i deras vuxenliv. Vi hör resonemang i vilka man menar att det är placering i sig som det är fel på. Vi upplever att fler och fler inom socialt arbete pratar om 'hemlösningar' med förstärkningar kring den biologiska familjen för att barn inte ska behöva bli placerade och därmed löpa många gånger större risk att må dåligt och hamna utanför samhället. Vi tror inte att det är rätt väg att gå. På Maskrosbarn möter vi ungdomar som har föräldrar som har ett missbruk eller mår psykiskt dåligt. Många gånger är det allvarliga psykiska sjukdomar, svårt missbruk, fysiskt eller psykiskt

våld eller övergrepp inom familjen. Missbruk och psykiska sjukdomar är allvarliga sjukdomar som är svåra att tillfriskna ifrån. Många av de ungdomar som vi möter mår inte bra av att bo hemma, de skulle må bättre om de bodde på en annan plats, i en annan familj. Barn som är placerade mår inte dåligt för att de är placerade. Det är sällan själva placeringsplatsen som är orsaken till deras egna psykiska ohälsa eller deras försämrade framtidsutsikter.

Barn som är placerade mår dåligt för att de känner sig ensamma, lämnade och maktlösa. De känner sig ofta förvirrade, inte lyssnade på eller respekterade. De mår dåligt för att de inte förstår sina egna känslor och beteenden som de bär med sig från upplevelserna i deras biologiska familjer, som många gånger är en kombination av omsorgssvikt och återkommande trauman. Som pålägg på detta möter de ofta vuxna som inte heller förstår, kan hantera eller som visar hänsyn till deras känslor och beteenden. Det blir en ond cirkel som vare sig barnet eller vi vuxna vet hur vi ska ta oss ur. Barnen behöver ett mycket, oerhört mycket, större känslomässigt stöd under tiden som de är placerade. De behöver ha en genuin och ärlig relation med en vuxen som finns där bara för deras skull och för deras behov. Där de, och ingen annan, står i fokus. En relation med en vuxen som har förståelse, kompetens och tid att möta barnets behov. Vi är helt säkra på att detta skulle få barnen att må bra, även i deras vuxenliv. Vi är helt säkra på att detta skulle medverka till färre 'sammanbrott' vid placeringar och öka förståelsen och kommunikationen mellan barnet, familjehemmet, de biologiska föräldrarna och socialtjänsten.

En annan, och mycket större grupp barn, är de barn som inte har behov av en heltidsplacering men som ändå far illa på grund av deras föräldrars missbruk eller psykiska ohälsa. Barn som idag har mycket få insatser att 'välja mellan', där kvalitén och syftet med många öppna insatser är otydliga och okontrollerade. Barn som lever i utsatta hemsituationer har massor av olika behov och behov är individuella. Denna grupp barn är inte på något sätt en homogen grupp och behöver därför olika typer av insatser. Vi måste höja kvalitén på de öppna insatser som finns idag och vi måste prata om, utveckla och ifrågasätta hur insatserna ska gå till. Med de som insatserna berör; nämligen barnen, privatpersoner som vill ge av sin tid eller öppna sina hem och socialtjänsten, ska vi tillsammans utforma förändringar. Vi är övertygade om att ni kan finna mycket stöd i ert utvecklingsarbete genom att ta till er

det som ungdomarna har berättat i den här studien. Här kan ni få ökad insyn, kompetens och förståelse för deras perspektiv och upplevelser. Som ni har läst i denna studie har ungdomar olika upplevelser och behöver att ni är flexibla och tar hänsyn till det när insatser planeras. Vissa saker fungerar redan jättebra idag, men de insatser, människor, system och utredningar som fungerar bra är enligt oss inte systematiska. Framgång uppstår istället slumpmässigt när budgeten tillåter, när it-systemen inte krånglar, när inte så många tjänster på enheten är vakanta och personkemin med barnet stämmer. Vi kan inte tillåta den sociala barn- och ungdomsvården att vara ett lotteri där lokala variationer, människor och resurser styr om barn får en bra uppväxt eller inte. Vi får aldrig låta 'billigare' lösningar ersätta en placering i en tid där resurserna är knappa. Vi som samhälle har absolut inte råd med de kortsiktiga besparingarna, för vi kommer att få äta upp vår kortsiktighet när barnens utanförskap och psykiska ohälsa kostar oss mångdubbelt i framtiden. Och framtiden är inte om hundra år, framtiden är inom ett par år.

Vi hoppas att du inte känner hopplöshet när du läser denna studie, men vi välkomnar känslor av frustration och ilska. Vi är oroliga för våra barn, och vi tror att du också är det. Vi måste kanalisera våra känslor till aktion, och tillsammans agera för att skapa en bättre socialtjänst här och nu och i framtiden. Genom denna studie har vi försökt att ge dig en ökad förståelse för hur ungdomar kan uppleva mötet med socialtjänsten och olika insatser. En av ungdomarnas högsta önskningar är att just du ska förstå dem på ett bättre sätt, för att du ska kunna medverka till att göra framtiden bättre.

Vi tar vidare resultatet, insikterna och erfarenheterna i detta projekt genom att resa runt till landets socialkontor för att presentera resultatet, diskutera och inspirera till förändring. Vi möter beslutsfattare, politiker och chefer för att ställa krav på kvalitetssäkring av den sociala barn- och ungdomsvården. Vi driver också olika processer tillsammans med ungdomar och personal inom socialtjänsten där vi på kreativa sätt försöker medverka till lösningar, nya insatser och kompetensutveckling.

Tack för att du tog dig tid att läsa!

Tack till

Ett enormt varmt tack till alla 103 ungdomar som har valt att dela med sig sina erfarenheter, tankar och känslor till denna studie.

Cecilia Grefve – som är regeringens nationella samordnare för utveckling av den sociala barn och ungdomsvården, för inledningen till denna studie och för att du driver på förändring och för kampen för barn som möter socialtjänsten.

Stina Michelson – som är socionom på Bris och skådespelare, för din hjälp med kreativa övningar till referensgrupper och gruppintervjuer.

Annemi Skerfving – som har doktorerat i socialt arbete, tack för att du lånar ut dina ”forskarögon” till våra frågeställningar och analyser.

Tove Larsson – som arbetar på Inkludera Invest, för ditt stöd och din hjälp med strukturer och arbetssätt inom projektet

Och ett stort tack till – Allmänna Arvsfonden som gör projektet möjligt.

Maskrosbarn är en barnrättsorganisation som sedan 2005 har bedrivit stödarbete för ungdomar som har föräldrar som mår psykiskt dåligt eller har ett missbruk, samt för fram barns perspektiv gentemot myndigheter och beslutsfattare.

”Jag är bara en påse med pengar” är en intervjustudie med 103 deltagande ungdomar om deras upplevelser av insatser från socialtjänsten. Ungdomarna i studien berättar om flera akuta brister inom den sociala barn- och ungdomsvården som vi måste förändra nu.

Vi är många som är verkligen oroade för vad barn har för upplevelser i dagens sociala barn- och ungdomsvård. Vi försöker genom denna studie ge en grupp barn, som vanligtvis sällan hörs eller tillfrågas, möjlighet att berätta för oss vuxna hur deras upplevelser ser ut. Vi vuxna måste respektera deras subjektiva upplevelser, tankar och känslor och använda oss av deras erfarenheter i vårt arbete att forma framtidens socialtjänst.

